

INTERNATIONELLA HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Oklarhetsregeln

En analys av dess tillämpning inom försäkringsrätten

Magisteruppsats inom försäkringsrätt

Författare: Eva Strelin Larsson och Charlotte Tångby

Handledare: Göran Wahlgren

Framläggningsdatum 2005-06-03

Jönköping maj 2005

JÖNKÖPING INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL
Jönköping University

The principle of ambiguity

An analysis of its applicability within insurance law

Master's thesis within insurance law

Author: Eva Strelin Larsson and Charlotte Tångby

Tutor: Göran Wahlgren

Jönköping May 2005

Magisteruppsats inom försäkringsrätt

Titel:	Oklarhetsregeln – En analys av dess tillämpning inom försäkringsrätten
Författare:	Eva Strelin Larsson och Charlotte Tångby
Handledare:	Göran Wahlgren
Datum:	2005-06-03
Ämnesord	Försäkringsrätt, oklarhetsregeln

Sammanfattning

Den viktigaste uppgiften vid avtalstolkning är att försöka fastställa vad parterna hade för avsikt vid avtalsslutet. Av vikt vid fastställandet av den gemensamma partsviljan är hur parterna har handlat i tidigare liknande avtal. Försäkringsgivaren har enskilt utformat försäkringsavtalet så någon gemensam partsvilja kan i dessa fall sällan fastställas.

Då det inte kan fastställas vad parterna hade för avsikt vid avtalets ingående, så ska avtalet tolkas med utgångspunkt i avtalets lydelse. Det vill säga hur en utomstående part uppfattar avtalet. Uttryck med juridisk innebörd antas vara använda i sin allmänna rättsliga betydelse. Fackuttryck tolkas mot bakgrund av den allmänna uppfattningen inom branschen.

Tolkningsregler såsom oklarhetsregeln används som en sista utväg då avtalet inte har kunnat tolkas med hjälp av de vanliga tolkningsmetoderna. Tolkningsreglernas uppgift är att fastställa vad som ska anses vara det korrekta innehållet i det avtal som har ingåtts. Traditionellt sett har oklarhetsregeln inneburit att tolkning ska ske till nackdel för den part som har haft skuld till otydligheten, eller som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten. Då det inte kan urskiljas vilken part som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten så ska klausulen tolkas till nackdel för den som har författat den.

Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, eftersom försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering.

I svensk rätt är oklarhetsregeln lagstadgad i AVLK som har sitt ursprung i EG-direktivet om oskäligen villkor i konsumentavtal (93/13/EEG). Oklarhetsregeln lyder enligt 10 § AVLK:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

Oklarhetsregelns tillämpningsområde utgörs oftast av förtryckta standardiserade avtalsvillkor som ena parten tillhandahåller, exempelvis försäkringsavtal. Oklarheten

måste inte bero på en otydlighet i texten utan det kan också föreligga en oklarhet i avtalet på grund av att det har redigerats på ett sätt som gör läsaren förvirrad. Oklarhetsregeln utformas ofta som en culparegel vilket innebär att den part som formulerat otydligheten borde ha utformat avtalet tydligare. I försäkringsavtal förekommer det ofta allmänna fraser som kan uppfattas som oklara. Typiska exempel på oklara fraser är *försäkringen täcker endast direkta och omedelbara skador samt lämna kvar och genom*.

Den svenska 10 § AVLK, den danska § 38 b DAvtL, den norska § 37 NAvtL samt den brittiska artikeln 7 i the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations bygger på ett EG-direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal. Anmärkningsvärt är att samtliga länders lagstadgade oklarhetsregel har en begränsad räckvidd. Detta innebär att oklarhetsregeln med stöd av lagtexten endast kan tillämpas på avtal mellan näringsidkare och konsument, andra avtal faller utanför. De avtal som inte rör konsument och näringsidkare får istället stödjas av rättspraxis då oklarhetsregeln tillämpas. I både Danmark, Norge, Sverige och Storbritannien tillämpas oklarhetsregeln i stort sett endast på avtal som är av standardkaraktär.

Master's thesis within insurance law

Title:	The principle of ambiguity – An analysis of its applicability within insurance law
Author:	Eva Strelin Larsson and Charlotte Tångby
Tutor:	Göran Wahlgren
Date:	2005-06-03
Subject terms:	Insurance law, the principle of ambiguity

Abstract

The main task of interpreting a contract is to decide the actual intentions of the contracting parties. In order to establish the intentions, certain factors are taken into consideration, such as trade custom. However, the actual intentions of the parties can seldom be determined due to the fact that the contract generally has been drafted by the insurer on his own.

If it is impossible to determine the intentions of the parties, the wording of the contract becomes the main focus. In other words, how would a third party comprehend the contract. Legal terms and certain expressions are interpreted while considering the general opinion within the trade in question.

The principle of ambiguity is one of the last alternatives in order to comprehend a contract, when all other interpretation methods have been unrewarding. If there is any doubt about the meaning of a contract, the doubt will be resolved against the insurer or against the person who was more likely able to prevent the ambiguity. The purpose of the principle is to protect the insured party from disadvantages towards the insurer, since they have no saying in the establishment of a contract.

The principle of ambiguity is vested in AVLK, which has its origin in the Council Directive 93/13/EEC on unfair terms in consumer contracts. The principle of ambiguity is stated in 10 § AVLK and it means that:

In the case of contracts where all or certain terms offered to the consumer are in writing, these terms must always be drafted in plain, intelligible language. Where there is doubt about the meaning of a term, the interpretation most favourable to the consumer shall prevail.

The principle of ambiguity is most likely to be applied to contracts that have been drafted by one side, such as insurance agreements. The ambiguity does not have to derive from the content itself, it can appear due to a perplexed editing that can cause confusion. The principle of ambiguity is often described as a rule of culpa, which means that the party who drafted the unclear contract should have done it more clearly.

The Swedish 10 § AVLK, the Danish § 38 b DAvtL, the Norwegian § 37 NAvtL and the British Article 7 of the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations are based on the Council Directive 93/13/EEC on unfair terms in consumer contracts. Notable is that the principle of ambiguity has a limited range. This limitation of the principle applies to all the laws mentioned above, which means that the principle of ambiguity can only apply to contracts between proprietors and consumers. Other agreements can only rely on the principle of ambiguity if case law supports it.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte	3
1.3	Metod och material	3
1.4	Avgränsning	3
1.5	Terminologi	4
1.6	Disposition	4
2	Försäkringsrätten	6
2.1	Inledning	6
2.2	Försäkringslagarna i huvuddrag	7
2.3	Allmänt om försäkringsvillkor	7
2.4	Försäkringstagarnas möjligheter vid oenighet	8
2.5	Förslag till ny försäkringsavtalslag	9
2.6	Sammanfattande kommentarer	10
3	Avtalstolkning	11
3.1	Inledning	11
3.2	Språkinriktade tolkningsmetoder	12
3.2.1	Extensiv tolkningsmetod	12
3.2.2	Restriktiv tolkningsmetod	13
3.3	Subjektiv tolkningsmetod	13
3.4	Objektiv tolkningsmetod	14
3.5	Tolkningsregler	15
3.5.1	Oklarhetsregeln	15
3.5.2	Minimumregeln	16
3.6	Tillämpning av 36 § AvtL på försäkringsvillkor	17
3.7	Utfyllning	17
3.8	Sammanfattande kommentarer	18
4	Analys av oklarhetsregeln	19
4.1	Oklarhetsregelns historia och syfte	19
4.2	Oklarhetsregeln i allmänhet	19
4.2.1	Inledning	19
4.2.2	Oklarhetsregelns tillämpning och räckvidd	21
4.3	Praxis där oklarhetsregeln har tillämpats till försäkringstagarens fördel	22
4.3.1	NJA 1951 s 765	22
4.3.2	NJA 1963 s 683	23
4.3.3	NJA 1987 s 835	24
4.3.4	NJA 1988 s 408	25
4.4	Praxis där oklarheten har tolkats till försäkringstagarens nackdel	26
4.4.1	NJA 1945 s 504	26
4.4.2	NJA 1971 s 502	27
4.4.3	NJA 2000 s 225	28
4.4.4	NJA 2001 s 750	29

4.5	Praxis där oklarhetsregeln har fått ge vika för andra tolkningsmetoder	30
4.5.1	NJA 1996 s 68.....	30
4.5.2	NJA 1998 s 448.....	30
4.6	Nämndpraxis där oklarhetsregeln har tillämpats till försäkringstagarens fördel	31
4.6.1	Inledning.....	31
4.6.2	ARN 2000-3757	31
4.6.3	ARN 2000-5999	32
4.6.4	SkVN 91/1973	33
4.6.5	SkVN 12/1980	33
4.6.6	SkVN 15/1994	34
4.7	Sammanfattande kommentarer	34
5	Oklarhetsregeln i Danmark, Norge och Storbritannien.....	38
5.1	Inledning	38
5.2	Danmark.....	39
5.2.1	Allmänt om oklarhetsregeln i Danmark.....	39
5.2.2	Dansk praxis rörande oklarhetsregeln	39
5.3	Norge	41
5.3.1	Allmänt om oklarhetsregeln i Norge.....	41
5.3.2	Norsk praxis rörande oklarhetsregeln	41
5.4	Storbritannien.....	41
5.4.1	Allmänt om oklarhetsregeln i Storbritannien	41
5.4.2	Brittisk praxis rörande oklarhetsregel	41
5.5	Jämförelse mellan Sveriges, Danmarks, Norges och Storbritanniens tillämpning av oklarhetsregeln	41
5.6	Sammanfattande kommentarer	41
6	Avslutande summering	41
	Referenslista.....	41

Förkortningar

AD	Arbetsdomstolen
AGB-Gesetz	Gesetz zur Regelung der Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen.
ARN	Allmänna reklamationsnämnden
AVLK	Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
DAvtL	Aftalelov. Lovbekendtgørelse nr 600 af 8 september 1986
DFAL	Lovbekendtgørelse nr 726 af 24 oktober 1986 om forsikringsaftaler
Ds	Departementsserien
EEC	European Economic Community
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
FAL	Lag (1927:77) om försäkringsavtal
FRL	Försäkringsrörelselag (1982:713)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
KFL	Konsumentförsäkringslag (1980:38)
NAvtL	Lov 31 mai 1918 nr 4 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljes erklæringer
NFAL	Ny försäkringsavtalslag (lagförslag)
NJA	Nytt juridiskt arkiv (avdelning I)
Ot prp nr	Odelstingets proposisjon
Prop	Proposition
Rt	Norsk Retstidende
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
SkVN	Skadeförsäkringens villkorsnämnd

TR

Tingsrätten

U

Ugeskrift for Retsvæsen. Afdelning A. Dansk Domssamling

Bilagor

Bilaga 1 - Direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i konsumentavtal 41

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En försäkring innebär att försäkringsgivaren åtar sig att mot kompensation i form av en försäkringspremie, utbetala ersättning till försäkringstagaren för den händelse en risk skulle förverkligas.¹

De lagar som främst reglerar försäkringsrätten är försäkringsrörelselagen (1982:713) härfter förkortad FRL, försäkringsavtalslagen (1927:77) härfter förkortad FAL samt konsumentförsäkringslagen (1980:38) härfter förkortad KFL. Det huvudsakliga syftet med lagarna är att inskränka försäkringsbolagens rätt till att ensidigt utforma försäkringsvillkoren.²

Det finns inga formkrav rörande försäkringsavtal. Avtalet kan komma till stånd både skriftligen och genom muntlig överenskommelse men ändå anses vara giltigt. Om inget annat avtalats mellan försäkringstagaren och försäkringsgivaren så får i allmänhet antas att avtalet har ingåtts på sedvanliga försäkringsvillkor.³ I försäkringsvillkoren preciseras försäkringsgivarens ansvar, något som lagen vanligtvis inte reglerar. Dessutom anges parternas övriga skyldigheter och rättigheter i avtalet. Försäkringsvillkoren är oftast mycket omfattande på grund av de komplicerade försäkringstekniska överväganden som försäkringsgivaren måste ta hänsyn till. Försäkringsgivaren ska beakta att premien motsvarar dess ansvar samt att bedömningen av skadan och skadeförloppet ska ske förhållandevis fort. Dessutom ska ej försäkringsskyddet uppmuntra till någon form av vårdslöshet.⁴

År 2004 lade regeringen fram ett förslag, proposition 2003/04:150 om en ny försäkringsavtalslag, härfter förkortad NFAL. NFAL ska ersätta FAL och KFL. Det huvudsakliga syftet med den nya lagen är att ge försäkringstagaren ett bättre skydd vid alla typer av försäkringar. Lagen beräknas träda i kraft den 1 januari 2006.⁵

För att kunna tolka innehållet i ett avtal, måste först fastställas om ett avtal har kommit till stånd. Ett avtal sluts traditionellt sett genom utväxling av anbud och accept av sammanstående innehåll.⁶ Då parterna är oense om vad som har avtalats krävs en tolkning av avtalet för att fastställa dess innehåll. Vid en eventuell oenighet

---

¹ 2 § FAL samt 13 § KFL.

² 3 § FAL samt 3 § KFL.

³ *Wilhelmsson, Om styrning av försäkringsvillkor, s. 63.*

⁴ *Bengtsson, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer, s. 37.*

⁵ Prop. 2003/04:150 s. 1 f.

⁶ *Adlercreutz, Avtalsrätt I, s. 45.*

försöker man att fastställa vad parterna hade för avsikt vid avtalsslutet. Vid tolkningen av avtalet görs även en språklig tolkning av ordalydelsen.⁷

FAL har företräde framför avtalsrättens regler enligt principen om *lex specialis legi generali derogat*.⁸ Regler om avtalstolkning saknas dock i FAL, tolkning av försäkringsavtal och tvister får istället lösas efter allmänna principer.⁹ Dessa principer har utvecklats inom den rättsvetenskapliga doktrinen samt praxis.¹⁰

Tolkningsreglernas uppgift är att avgöra vad som ska anses vara det korrekta innehållet i det avtal som har ingåtts.¹¹ Dessa används som en sista utväg då avtalet inte har kunnat tolkas med hjälp av de ordinära tolkningsmetoderna.¹² Oklarhetsregeln är en av de tolkningsregler som används vid tolkning. Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, eftersom försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering. För försäkringstagarens säkerhet är det av stor vikt att denne blir väl informerad om vad försäkringen omfattar. I KFL finns särskilda regler om information till konsumenten. Enligt 5 § KFL ska försäkringsbolaget innan en försäkring tecknas, lämna information om sina premier och andra försäkringsvillkor som konsumenten behöver för att kunna bedöma kostnaden och omfattningen av försäkringen. Efter det att försäkringen har tecknats är försäkringsbolaget skyldigt, om det inte har skett tidigare, att snarast i skriftlig form lämna försäkringstagaren tydlig information om försäkringsavtalet. I denna ska tydligt anges sådana försäkringsvillkor som innebär viktiga begränsningar av försäkringens omfattning i förhållande till vad konsumenter i allmänhet har anledning att räkna med.¹³ Försäkringsgivarna tvingas genom denna oklarhetsregel att utforma villkoren mycket tydligt så att inga missförstånd uppstår.¹⁴ Oklarhetsregeln innebär generellt sett att ett kontrakt eller en viljeförklaring som är tvetydigt ska tolkas till nackdel för den som har formulerat det.¹⁵ Oklarhetsregeln drabbar den som har haft störst möjlighet till att avvärja oklarheten. Försäkringsvillkoret måste vara otydligt om oklarhetsregeln ska kunna tillämpas, det finns dock inga särskilda kriterier för när oklarhetsregeln ska användas. Oklarhetsregeln brukar dock vara ett av de sista tolkningsalternativen som domstolen tar hjälp av.

---

⁷ *Lehrberg, Avtalstolkning, s. 16.*

⁸ *Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 135.*

⁹ *Baur & Roos, Vad täcker hemförsäkringen?, s. 8.*

¹⁰ *Lehrberg, Avtalstolkning, s. 27.*

¹¹ *A.a. s. 24.*

¹² *Ramberg, Allmän avtalsrätt, s. 91.*

¹³ 6 § KFL.

¹⁴ *Bengtsson, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer, s. 42.*

¹⁵ *Lehrberg, Avtalstolkning, s. 141.*

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att analysera oklarhetsregeln och dess tillämpning inom försäkringsrätten. Oklarhetsregelns innebörd ska klargöras och om möjligt ska en definition av begreppet *oklart* försöka urskiljas.

I uppsatsen ska redogöras för huvuddragen inom avtalstolkning. En beskrivning ska ges av vilka tolkningsmetoder och tolkningsregler som används vid tolkningstvister. I samband med redogörelsen för dessa ska en inbördes tillämpningsordning försöka påvisas.

1.3 Metod och material

För att uppnå syftet med denna uppsats används främst den rättsdogmatiska metoden. Detta innebär att gällande rätt analyseras utifrån lagtext, förarbeten, rättspraxis samt doktrin. Lagar och andra författningar rankas högst av rättskällorna. Bland övriga rättskällor fästes störst vikt vid de nyaste förarbetena. För att få bättre förståelse och en bättre inblick i oklarhetsregeln och dess tillämpningsområde, så analyseras för ämnet relevanta rättsfall. Praxis från domstolarna kan ge vägledning vid tillämpning av lagtext som kan tyckas vara oklar. Nederst i rättskällornas hierarki kommer den juridiska doktrinen. Den juridiska litteraturen utarbetar oftast lösningar på komplicerade rättsliga problem som inte allt för sällan uppstår. Lagar åldras och förnyas inte i takt med att samhället utvecklas och nya problem uppstår.¹⁶ Oklarhetsregeln är en vida känd tolkningsregel och därav också mycket omdiskuterad. Doktrin är därför en outtömlig informationskälla i detta avseende. På grund av detta så kommer uppsatsen främst att grundas på praxis samt doktrin.

I viss mån används också en komparativ metod i samband med avsnittet om oklarhetsregeln i Danmark, Norge samt Storbritannien. I första hand används ländernas lagtexter och i viss mån rättsfall. Doktrin från dessa länder kommer vara till störst vägledning för att finna information om oklarhetsregeln och dess tillämpning i dessa länder. Det som kan utrönas av dessa länders tillämpning av oklarhetsregeln ska om möjligt jämföras med Sveriges användning av regeln.

1.4 Avgränsning

Uppsatsen inriktas på avtalstolkning med tyngdpunkt på oklarhetsregeln och dess tillämpning inom försäkringsrätten. Endast i viss mån behandlas avtalsrätten och då mycket kortfattat.

En jämförelse görs mellan Sveriges, Danmarks, Norges och Storbritanniens tillämpning av oklarhetsregeln. Anledningen till att dessa länder valdes var för att jämföra svensk rätt med dansk och norsk rätt eftersom de har liknande rättsordning. Intressant att se hur regeln har utvecklats i dessa länder. Storbritannien valdes för att få en

---

¹⁶ Bernitz, *Finna rätt*, s. 27 f.

annan synvinkel då landets rättssystem bygger på Common law. Endast dessa tre länder behandlas utöver Sverige, då utrymmet och tiden är begränsad.

Uppsatsen inriktas på oklarhetsregelns tillämpning inom försäkringsrätt. Eftersom rättspraxis inom försäkringsområdet är begränsat så behandlas oklarhetsregelns tillämpning på alla sorters försäkringar.

1.5 Terminologi

I uppsatsen nämns *försäkringsteknisk hänsyn*, detta begrepp kan verka invecklat. Begreppet innebär försäkringsgivarens nödvändiga behov att på förhand kunna beräkna en premie som motsvarar den övertagna risken.¹⁷ Med andra ord menas försäkringsteknisk hänsyn att försäkringsbolagen måste ha i beaktande att premierna ska täcka de skador som eventuellt kan inträffa. Försäkringsbolagens uppgift är ej att gå med vinst, utan deras uppgift är att beräkna risken så att premien som försäkringstagarna ska betala motsvarar kostnaderna för att kollektivet ska kunna få ersättning för sina skador. Försäkringstagarnas sammanlagda erlagda premier ska täcka hela försäkringskollektivets skador. Det ligger i kollektivets intresse att premien de erlägger motsvarar det skydd de betalat för. Det åligger försäkringsgivaren att med hjälp av denna försäkringsteknik se till att premien täcker bland annat väntade skadeutgifter.¹⁸

Koncession används i samband med att FRL behandlas. Enligt 1 kapitlet 1 § FRL så får en försäkringsrörelse endast drivas av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått tillstånd, *koncession*, till detta enligt denna lag. Ansökan om koncession och stadfästelse av bolagsordning prövas av Finansinspektionen.¹⁹

I samband med oklarhetsregeln skriver vi om *subsidiära regler*, detta innebär att oklarhetsregeln är understödjande. Den kommer i andra hand då andra tolkningsregler har tillämpats utan resultat.

1.6 Disposition

I kapitel två ges läsaren en allmän introduktion till försäkringsrätten. Lagarna som är relevanta på området, deras syften och utformning behandlas. Ett stycke tillägnas försäkringsvillkor och försäkringsgivarens informationsplikt. I detta kapitel ges även en presentation av förslaget till NFAL.

Kapitel tre inleds med en allmän beskrivning av avtalstolkning. Här presenteras de olika tolkningsmetoderna som vanligen tillämpas vid oenigheter. I de fall särskilda omständigheter gäller för försäkringsavtal så poängteras detta. I detta kapitel ges också en kort beskrivning av tolkningsreglerna oklarhetsregeln och minimumregeln.

---

¹⁷ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 192.

¹⁸ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 34.

¹⁹ 2 kap. 3 § FRL.

Inledning

I det fjärde kapitlet analyseras oklarhetsregeln. Det är detta kapitel som är kärnan i uppsatsen. Oklarhetsregelns historia och syfte behandlas, samt information om oklarhetsregeln i allmänhet. Störst vikt läggs vid de rättsfall där oklarhetsregeln har tillämpats, men vi använder oss också av beslut och avgöranden från olika relevanta nämnder. I analysen diskuteras också rättsfall där oklarhetsregeln har fått ge vika för andra tolkningsmetoder.

I kapitel fem redogörs för oklarhetsregelns förekomst i Danmark, Norge samt Storbritannien. Här analyseras rättsfall från dessa länder där oklarhetsregeln har tillämpats. Här jämförs även dessa länders tillämpning av oklarhetsregeln med hur den tillämpas i Sverige.

Uppsatsen avslutas med ett kapitel avslutande summering. Härefter sammanfattas vad som kunnat fastställas i uppsatsen gällande oklarhetsregeln och dess tillämpning. Samtliga kapitel påbörjas med ett inledande stycke och avslutas med sammanfattande kommentarer.

2 Försäkringsrätten

2.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för de lagar som är centrala inom försäkringsrätten. Dessa är FRL, FAL samt KFL. I denna skildring av lagarna redogörs för deras syfte samt tillämpningsområde. Frågan om försäkringsvillkor samt dess formkrav behandlas. Här förklaras även hur försäkringstagarna kan gå tillväga vid en eventuell oenighet angående försäkringen, de olika nämnder som finns samt domstol. Sist skildras förslaget till NFAL. Kapitlet avslutas med ett stycke sammanfattande kommentarer.

Först ska redogöras för vad en försäkring är.²⁰ En försäkring innebär att försäkringsgivaren åtar sig att mot kompensation i form av en försäkringspremie utbetala ersättning till försäkringstagaren för den händelse en risk skulle förverkligas.²¹ En försäkring går ut på en organiserad samverkan av flera personer utsatta för samma risker, som vill åstadkomma en inbördes riskutjämning.²² Det ligger i kollektivets intresse att premien de erlägger motsvarar det skydd de betalat för. Det åligger försäkringsgivaren att med hjälp av försäkringstekniken se till att premien täcker bland annat väntade skadeutgifter.²³

Det finns tre olika huvudslag av försäkringar; skadeförsäkring, livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring.²⁴ Exempel på skadeförsäkringar är hemförsäkring samt bilförsäkring. Dessa försäkringsformer som har för avsikt att ersätta viss egen- dom kallas ofta för sakförsäkring men denna benämning används ej i lagen. Livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring är så kallade personförsäkringar. Livförsäkringar tar främst sikte på att ge skydd vid dödsfall. Försäkringstagaren skaffar ofta denna försäkring för att trygga sina efterlevandes framtid.²⁵ Olycksfall- och sjukförsäkring ger ersättning till dem som lidit kroppsskada eller har blivit sjuka. Försäkringstagaren vill gardera sig ifall något plötsligt och oförutsett inträffar såsom en olycka vilket kan skapa speciella behov.²⁶

---

²⁰ För mer ingående läsning om försäkringar se härom *Hellner, Försäkringsrätt* samt *Bengtsson, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*.

²¹ 2 § FAL samt 13 § KFL.

²² *Wilhelmsson, Om styrning av försäkringsvillkor*, s. 63.

²³ *Bengtsson, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 34.

²⁴ *Dufwa, Norstedts juridiska handbok, Försäkringsrätt*, s. 289.

²⁵ *Hellner, Försäkringsrätt*, s. 520 f.

²⁶ *A.a.* s. 483 f.

2.2 Försäkringslagarna i huvuddrag

De lagar som främst reglerar försäkringsrätten är FRL, FAL samt KFL. FRL reglerar de offentligrättsliga och associationsrättsliga sidorna av försäkringsbolagens verksamhet. Enligt 1 kapitlet 1 § FRL får en försäkringsrörelse endast drivas av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått koncession. Där anges också bestämmelserna som styr den offentliga tillsynen av försäkringsverksamheter. Regeringen och Finansinspektionen utövar denna tillsyn.²⁷

I 1927 års FAL och KFL från 1980 regleras förhållandet mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren. Enligt 1 § FAL äger lagen tillämpning på avtal, varigenom försäkring har meddelats av någon som driver försäkringsrörelse. Enligt 1 § KFL tillämpas lagen på försäkringar som konsumenter tecknar hos försäkringsbolag för huvudsakligen enskilt ändamål.

Det huvudsakliga syftet med FAL och KFL är att inskränka försäkringsbolagens rätt till att ensidigt utforma försäkringsvillkoren, så att försäkringsbolaget inte försöker utforma försäkringsvillkoren till sin fördel. FAL har en grundläggande betydelse för försäkringsrätten, även om konsumentförhållanden styrs av KFL. Bestämmelserna är i många fall tvingande till försäkringstagarens fördel, om inget annat anges så är paragrafen dispositiv enligt 3 § FAL samt 3 § KFL.²⁸ Reglerna i FAL är ensidigt tvingande vilket innebär att det är tillåtet att avvika från lagen till fördel för försäkringstagaren men inte till dennes nackdel.²⁹

2.3 Allmänt om försäkringsvillkor

Något formkrav finns inte för försäkringsavtal. Avtalet måste inte vara skriftligt för att det ska anses vara giltigt, utan avtalet kan även komma till stånd genom en muntlig överenskommelse. Om inget annat avtalats mellan försäkringstagaren och försäkringsgivaren så får det i allmänhet antas att avtalet har ingåtts på sedvanliga försäkringsvillkor.³⁰

I försäkringsvillkoren preciseras försäkringsgivarens ansvar, något som lagen vanligtvis inte reglerar. Dessutom anges parternas övriga skyldigheter och rättigheter i avtalet. Försäkringsvillkoren är oftast mycket omfattande på grund av de komplicerade försäkringstekniska överväganden som försäkringsgivaren måste ta hänsyn till. Försäkringsgivaren ska beakta att premien motsvarar dess ansvar och att bedömningen av

---

²⁷ 1 kap. 1 § samt 1 a § FRL.

²⁸ 3 § FAL: ”Avviker försäkringsvillkor från bestämmelse i denna lag, vare det ej hinder för villkorets tillämpning, med mindre sådant i lagen angives” samt 3 § KFL: ”Försäkringsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för försäkringstagaren, den försäkrade eller annan ersättningsberättigad är utan verkan mot denne, om inte annat anges”.

²⁹ Hellner, *Försäkringsrätt*, s. 62.

³⁰ Wilhelmsson, *Om styrning av försäkringsvillkor*, s. 63.

skadan och skadeförloppet ska genomföras förhållandevis fort. Dessutom ska försäkringskyddet ej uppmuntra till någon form av vårdslöshet.³¹

I KFL finns särskilda regler om försäkringsgivarens informationsplikt till konsumenten. Enligt 5 § KFL ska försäkringsbolaget innan försäkringen tecknas lämna information om sina premier och andra försäkringsvillkor som konsumenten behöver för att kunna göra en rättvis bedömning. Efter att en försäkring har tecknats är försäkringsbolaget sedan skyldiga, om det inte har skett tidigare, att snarast i skriftlig form lämna försäkringstagaren tydlig information. Denna ska informera och göra försäkringstagaren uppmärksam på sådana försäkringsvillkor som innebär viktigare begränsning av försäkringens omfattning i förhållande till vad konsumenter i allmänhet har anledning att räkna med.³²

2.4 Försäkringstagarnas möjligheter vid oenighet

I de fall försäkringstagaren inte är nöjd med den ersättning han fått för sin skada eller själva hanteringen av den så kan försäkringstagaren överklaga. Försäkringstagaren bör i första hand vända sig till sitt försäkringsbolag och begära att ärendet omprövas. De flesta försäkringsbolag har egna skadeprovsnämnder.³³

Tolkningstvister förekommer ofta mellan försäkringsgivaren och försäkringstagarna. Ofta beror tvisterna på att försäkringsvillkoren är otydligt formulerade och svåra att förstå. De flesta oenigheter löses dock inte av domstol utan av Allmänna reklamationsnämnden, härafter förkortad ARN. En konsument kan få rekommendationer från ARN om hur en eventuell osämja bör lösas, men det är bara rekommendationer och alltså inget som är bindande för parterna.³⁴ ARN:s funktion utgör ett bra alternativ till de ofta dyrare och långsammare domstolsprövningarna. På grund av detta är praxis på försäkringsområdet begränsat.

Tidigare fanns också Skadeförsäkringens villkorsnämnd, härafter förkortad SkVN, som var en privat nämnd utformad av försäkringsbranschen. Nämndens huvudsakliga uppgift var att arbeta för en enhetlig tillämpning av försäkringsvillkor. Nämnden utförde även på begäran av försäkringsgivare tolkningar av villkor i skadeförsäkringsavtal. SkVN:s beslut var ej bindande för parterna utan endast en rekommendation.³⁵

---

³¹ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 37.

³² 6 § KFL.

³³ Konsumenternas försäkringsbyrås hemsida, (21/3 2005), http://www.konsumenternasforsakringsbyra.se/frames.asp?avd=ART_OMP&url=%2Fartikel%2Farticle%2Easp%3F%5Ftp%5Farticle%5Fid%3D14

³⁴ ARN:s hemsida, Ärendegången–från anmälan till beslut, 29/6 2004 (11/4 2005), <http://www.arn.se>

³⁵ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 150.

2.5 Förslag till ny försäkringsavtalslag

FAL är närmare 80 år gammal och trots att denna lag anses vara en mycket bra lag ur lagteknisk synpunkt så har den dock föråldrats. Försäkringskommittén arbetade i flera år med att förbättra försäkringstagarens ställning i förhållande till försäkringsbolagen resultatet blev KFL som trädde i kraft 1981.³⁶

År 2004 lade regeringen fram proposition 2003/04:150 om en ny försäkringsavtalslag. Enligt förslaget skall FAL och KFL ersättas med en ny försäkringsavtalslag som är utformad efter samma mönster som den norska lagen. Den ska innehålla ett inledande allmänt kapitel, nio kapitel om skadeförsäkring, nio kapitel om personförsäkring och ett avslutande kapitel med övergångsbestämmelser.³⁷

Det huvudsakliga syftet med NFAL är att ge försäkringstagaren ett bättre skydd vid alla typer av försäkringar.³⁸ NFAL ska innehålla bestämmelser om individuell konsumentförsäkring, individuell företagsförsäkring, individuell personförsäkring, grupp-skadeförsäkring, grupp-personförsäkring, kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Regeringen föreslår att den nya lagen ska innehålla regler om avtalsförhållandet mellan försäkringsbolag och försäkringstagare, men även regler om det civilrättsliga förhållandet mellan berörda parter.³⁹ Det finns flera skäl till att en reform bör göras, bland annat bör reglerna moderniseras på grund av avsaknaden av vissa viktiga kollektiva försäkringar. Ytterligare ett skäl är den ökande internationaliseringen som sker på försäkringsområdet.⁴⁰

Förslaget är dock omstritt. Försäkringsförbundet anser att förslaget bygger på gammalt material och att det inte återspeglar den senare tidens utveckling på försäkringsområdet.⁴¹ Försäkringsbranschen hävdar att den nya föreslagna lagstiftningen kan bli mycket dyr och att de vore bättre att invänta en gemensam EU-lagstiftning.⁴² NFAL beräknas träda i kraft 1 januari 2006.⁴³

---

³⁶ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 17.

³⁷ Ds 1993:39 s. 7.

³⁸ Prop. 2003/04:150 s. 1.

³⁹ A.prop. s. 127.

⁴⁰ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 18.

⁴¹ Kommentar av Försäkringsförbundet, 11/4 2003 (3/3 2005),
<http://www.forsakringsforbundet.com/common/browse.asp?id=3218t>

⁴² Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 17.

⁴³ Prop. 2003/04:150 s. 2.

2.6 Sammanfattande kommentarer

En försäkring innebär att försäkringsgivaren åtar sig att mot ersättning utbetala gottgörelse till försäkringstagaren för den händelse en risk skulle förverkligas. Försäkringskonceptet innebär en organiserad samverkan av flera personer utsatta för samma risker, som vill åstadkomma en inbördes riskutjämning.

De lagar som främst reglerar försäkringsrätten är FRL, FAL samt KFL. FRL reglerar de offentlighetsrättsliga och associationsrättsliga sidorna av försäkringsbolagens verksamhet, FAL samt KFL reglerar förhållandet mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren.

FAL tillämpas på försäkringsavtal som har meddelats av någon som driver försäkringsrörelse. KFL tillämpas på försäkringar som konsumenter tecknar hos försäkringsbolag för huvudsakligen enskilt ändamål. Det huvudsakliga syftet med FAL och KFL är att inskränka försäkringsbolagens rätt till att ensidigt utforma försäkringsvillkoren. Lagarnas bestämmelser är i många fall tvingande till försäkringstagarens fördel.

Ett försäkringsavtal måste inte vara skriftligt för att det ska anses vara giltigt, utan avtalet kan även komma till stånd genom en muntlig överenskommelse. Försäkringsvillkoren är oftast mycket omfattande på grund av de komplicerade försäkringstekniska överväganden som försäkringsgivaren måste ta hänsyn till. Försäkringsgivaren ska beakta att premien motsvarar dess ansvar samt att bedömningen av skadan och skadeförloppet ska ske förhållandevis fort. Dessutom ska ej försäkringsskyddet uppmuntra till någon form av vårdslöshet.

Tolkningstvister förekommer ofta mellan försäkringsgivaren och försäkringstagarna. Ofta beror tvisterna på att försäkringsvillkoren är svåra att förstå. De flesta oenigheter löses inte av domstol utan av ARN som kan rekommendera hur en eventuell osämja bör lösas. ARN:s rekommendationer är dock ej bindande för parterna utan för att få ett beslut verkställt krävs ett domstolsavgörande.

År 2004 lade regeringen fram ett förslag om en ny försäkringsavtalslag. Denna ska ersätta FAL och KFL. Det huvudsakliga syftet med NFAL är att ge försäkringstagaren ett starkt skydd vid alla typer av försäkringar.

3 Avtalstolkning

3.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för hur avtal generellt sett tolkas. En skildring görs av de olika tolkningsmetoderna samt tolkningsreglerna som finns och nyttjas. I vissa fall poängteras då det är särskilt för försäkringsavtal.

För att kunna tolka innehållet i ett avtal så måste först fastställas om ett avtal har kommit till stånd. Ett avtal sluts traditionellt sett genom utväxling av anbud och accept av sammanstående innehåll. I och med detta är avtalet fullbordat.⁴⁴ I den svenska avtalsrätten tillskrivs både muntliga och skriftliga överenskommelser samma rättsliga giltighet, med undantag för de formalavtal som ska vara skriftliga enligt lag.⁴⁵

Då parterna är oense om vad som har avtalats måste avtalet tolkas för att fastställa innehållet. Parterna kan vara oeniga om ordalydelsen, de kan ha haft olika avsikter med avtalet, vilket gör att en tolkning krävs. Vid tolkningen görs en språklig tolkning av ordalydelsen, men hänsyn tas också till hur parterna kan ha uppfattat avtalet.⁴⁶ Allt material som har använts vid avtalssituationen som kan få betydelse vid bedömningen, benämns tolkningsdata. Till detta inräknas bland annat avtalets lydelse samt parternas avsikter.⁴⁷

Den tolkningsverksamhet som är närmast kopplad till lydelsen av ett avtal eller en viljeförklaring kallas för tydning. I första hand görs en språklig analys av lydelsen. Språket i ett avtal kan i vissa fall vara mycket vagt och opreciserat. För att fastställa språkets rätta innebörd måste hänsyn oftast tagas dels till lydelsen av en avtalstext i dess helhet, dels med avtalssituationen i övrigt.⁴⁸

I stort sett saknas lagbestämmelser gällande tolkningsregler som reglerar situationer då parterna är oeniga.⁴⁹ Det enda som avtalslagen (1915:218), här efter förkortad AvtL, behandlar är att i visst fall ska avtalet komma till stånd enligt lydelsen i accepten där den som angav svaret ansåg det överensstämma med anbudet och mottagaren måste ha insett detta. Om så är fallet åligger det denne om han icke vill godtaga accepten, att utan oskäligt uppehåll meddela detta. Underlåter han det ska avtal i enlighet med acceptens innehåll anses ha kommit till stånd.⁵⁰ I vissa fall är dock den som avgivit en

---

⁴⁴ Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, s. 45.

⁴⁵ Hedwall, *Tolkning av kommersiella avtal*, s. 21.

⁴⁶ Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 16.

⁴⁷ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 36.

⁴⁸ *A.a.* s. 37.

⁴⁹ Foblin, *Avtalstolkning*, s. 33.

⁵⁰ 6 § 2 st. AvtL.

felaktig viljeförklaring inte bunden av dess innehåll eftersom mottagaren borde ha insett dennes misstag.⁵¹

Försäkringsavtal sluts genom anbud-acceptmetoden. Om inget annat har avtalats så antas ett standardavtal ha slutits på sedvanliga försäkringsvillkor.⁵² Varje försäkringsstagare har dock inte det traditionella utbytet av anbud och accept med försäkringsgivaren, utan ett standardavtal är sedan tidigare upprättat med tillhörande försäkringsvillkor och det är upp till försäkringstagaren att acceptera detta. Med andra ord så tolkas försäkringsvillkoret på grund av sin standardiserande karaktär enligt samma tolkningsprinciper som vid tolkning av standardavtal i allmänhet.⁵³

FAL har såsom tidigare påpekats företräde framför avtalsrättens regler enligt principen om *lex specialis legi generali derogat*, speciallag har företräde framför allmän lag.⁵⁴ Regler om avtalstolkning saknas dock i FAL, tolkning av försäkringsavtal och tvister får istället lösas efter allmänna principer.⁵⁵

3.2 Språkinriktade tolkningsmetoder

3.2.1 Extensiv tolkningsmetod

Ett avtal som är otydligt formulerat kan uppfattas på flera olika sätt. Vid skriftliga avtal är det naturligt att i första hand försöka tolka avtalet bokstavligen. Vid muntliga avtal så uppstår däremot problem då det är svårt att bevisa vad parterna har sagt. Den språkinriktade tolkningen ger ofta ett osäkert resultat och måste därför kompletteras med andra tolkningsmetoder.⁵⁶

I vissa fall kan en ren språklig tolkning av ett uttryck resultera i flera olika betydelser. Som exempel kan nämnas *hundar får ej beträda gräsmattan*. Detta uttryck kan tolkas på flera olika sätt. Är det tillåtet för en häst eller ett får att beträda gräsmattan? Denna fras kan vara befogad att tolkas så att den inte bara avser hundar utan även andra djur. Om det vid en tolkning av uttrycket fastställs att även andra djur, inte bara hundar omfattas av förbudet så är det fråga om en så kallad extensiv tolkning.⁵⁷

I NJA 1975 s. 733 hade ett fiskefartyg försäkrats mot sjöfara. Efter en påsegling besiktades fartyget för försäkringsgivarens räkning. Därefter skulle fartyget ut på resa och i

---

⁵¹ 32 § 1 st. AvtL.

⁵² Wilhelmsson, *Om styrning av försäkringsvillkor*, s. 63.

⁵³ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 41.

⁵⁴ Lebrberg, *Praktisk juridisk metod*, s. 135.

⁵⁵ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 35.

⁵⁶ Ramberg & Ramberg, *Avtalsrätten – En introduktion*, s. 79.

⁵⁷ *A.a.* s. 80.

samband med denna förliste fartyget på grund av bristande sjövärdighet. Frågan gällde försäkringsgivarens ansvar med hänsyn till att de utfört besiktning på fartyget.

*“Har försäkringsgivaren uttryckligen förklarat sig godkänna fartyget såsom sjövärdigt för viss fart, äger han ej vid inträffad skada vägra ersättning på grund av fartygets bristande sjövärdighet...”*⁵⁸

Försäkringsbolaget menade att de var fria från ansvar på grund av försäkringsvillkorets omfattning. En företrädare för försäkringsbolaget hade förklarat sig godkänna fartyget som sjövärdigt inför resan. HD fastslog att ordalydelsen i villkoret var klart och tydligt. Försäkringsgivarens godkännande avsåg inte fartygets sjövärdighet i dess helhet och i och med detta så skulle ingen ersättning utges till försäkringstagaren.

I flera försäkringsrättsliga fall så avfärdas den extensiva tolkningen av försäkringsvillkor till försäkringsgivarens förmån, i och med att försäkringsgivaren är den som har författat dessa ensidigt.⁵⁹

3.2.2 Restriktiv tolkningsmetod

Generellt sett så tolkas friskrivningsklausuler och undantag restriktivt mot författaren.⁶⁰ Med exemplet om *hundar får ej beträda gräsmattan* så resulterar den restriktiva tolkningen i att förbudet endast gäller hundar. Med andra ord så omfattas inte hästar och får av förbudet.

Den restriktiva tolkningen är en variant av oklarhetsregeln med samma syfte; det vill säga att skydda den som inte upprättat avtalet. Även inom försäkringsrätten så används ibland en restriktiv tolkning av villkor, trots att oklarhetsregeln finns. Tolkningsprincipen innebär att friskrivningsklausuler och undantag ska tolkas till fördel för den som ej upprättat avtalet.⁶¹

3.3 Subjektiv tolkningsmetod

Den primära uppgiften vid avtalstolkning är att försöka fastställa partsviljan, det vill säga vad parterna hade för avsikt vid avtalsslutet.⁶² Parternas avsikt vid avtalsslutet är vad som motsvarar avtalets innehåll även om detta inte har kunnat komma till uttryck i avtalets lydelse.⁶³ På tolkningslärans område motsvaras parternas viljeavsikt vid avtalsslutet av den subjektiva tolkningsmetoden. Konstaterandet av rättshandlingens innehåll samt dess verkningar ska enligt den subjektiva läran vara vad parterna av-

---

⁵⁸ NJA 1975 s. 735.

⁵⁹ *Wilhelmsson, Standardavtal*, s. 65.

⁶⁰ *Lehrberg, Avtalstolkning*, s. 84.

⁶¹ *Adlercreutz, Avtal – lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 112.

⁶² *Foblin, Avtalstolkning*, s. 17.

⁶³ *Bernitz, Standardavtalsrätt*, s. 43.

sett med avtalet.⁶⁴ Av vikt vid fastställandet av den gemensamma partsviljan är hur parterna har handlat i tidigare liknande avtal sinsemellan.⁶⁵

Försäkringsgivaren har enskilt utformat försäkringsavtalet så någon gemensam partsvilja kan sällan fastställas. Detta medför att den subjektiva tolkningsmetoden ofta blir resultatlös.⁶⁶

3.4 Objektiv tolkningsmetod

Om det inte kan fastställas vad parterna hade för avsikt vid avtalets ingående, så ska avtalet tolkas med utgångspunkt i avtalets lydelse. Det vill säga hur en utomstående part uppfattar avtalet. Denna objektiva tolkningsmetod är av stor betydelse eftersom den används både vid tolkning av såväl individuellt upprättade avtal och skriftliga avtal såsom standardavtal. Med andra ord så utgår man från avtalets normala språkliga betydelse.⁶⁷ Uttryck med juridisk innebörd antas vara använda i sin allmänna rättsliga betydelse. Fackuttryck tolkas mot bakgrund av den allmänna uppfattningen inom branschen.⁶⁸ Ett uttryck som används vid flera tillfällen i ett avtal förutsätts ha samma betydelse.⁶⁹

Vid en objektiv tolkning tas också hänsyn till allmänna förnuftsöverväganden. Detta innebär att man utgår från att parterna vid avtalsslutet eftersträvat en ordning som är skälig och naturlig med hänsyn till omständigheterna i fallet.⁷⁰ En variant av objektiv tolkning är den systeminriktade metoden. Denna innebär att villkoret ska läsas i samband med övriga villkor i avtalet. Syftet är att finna en tolkning som harmoniserar villkoret med avtalets övriga bestämmelser och som inte avviker från dess systematiska uppbyggnad.⁷¹ En del av uttrycken i ett avtal måste tolkas i ljuset av branschens språkbruk. Enligt branschpraxis så är vissa uttryck allmänt kända för att inom en speciell bransch ha en särskild betydelse.⁷²

I NJA 1989 s. 346 var frågan om en olovligt kopierad nyckel skulle tolkas likvärdig med en dyrk. En företagsförsäkring omfattade stöld genom inbrott då någon tagit sig in med hjälp av en dyrk. Vid sin bedömning tog HD hänsyn till det allmänna språk-

---

⁶⁴ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 32.

⁶⁵ Bernitz, *Standardavtalsrätt*, s. 44.

⁶⁶ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 60 f.

⁶⁷ Bernitz, *Standardavtalsrätt*, s. 45.

⁶⁸ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 33 f.

⁶⁹ Bernitz, *Standardavtalsrätt*, s. 45.

⁷⁰ A.a. s. 45.

⁷¹ Ramberg & Ramberg, *Avtalsrätten – En introduktion*, s. 82.

⁷² A.a. s. 82.

bruket och fastslog att begreppet dyrk inte kan tolkas att innefatta även nycklar som har olovligen kopierats.

Fackuttryck bör tolkas mot bakgrund av den allmänna uppfattningen inom försäkringsbranschen.⁷³ I NJA 1978 s. 628 gällde frågan om hur begreppet *det skadade beståndet* skulle tolkas i samband med en skogsförsäkring. HD tolkade begreppet med hänsyn till hur det användes i branschen. Detta medförde att försäkringsbolaget inte fick tillämpa sin begränsningsregel utan ytterligare skadeersättning skulle utgå till skogsägaren. HD menade att ur språklig synpunkt med hänsyn tagen till fackmässigt språkbruk så ska uttrycket *det skadade beståndet* avse samtliga träd, såväl skadade som oskadade.

I de flesta fall ges en relativt klar bild av avtalets innebörd genom ordalydelsen. Tolkning förefaller inte vara något större problem i dessa fall men ibland kan lydelsen vara otydlig. Då får den otydliga delen sättas in i olika sammanhang. Ett otydligt försäkringsvillkor bör endast i vissa fall ges en betydelse som förorsakar att innebörden i avtalet får ett oförenligt innehåll.⁷⁴

3.5 Tolkningsregler

3.5.1 Oklarhetsregeln

Såsom tidigare påtalats så finns inga bestämmelser i lag som reglerar situationer då parterna är oeniga.⁷⁵ De principer som istället tillämpas har utvecklats inom den rättsvetenskapliga doktrinen samt praxis.⁷⁶

Vissa tolkningsregler används för att underlätta avtalstolkningen. Tolkningsreglerna används som en sista utväg då avtalet inte har kunnat tolkas med hjälp av de ordinära tolkningsmetoderna.⁷⁷ Tolkningsreglernas uppgift är att avgöra vad som ska anses vara det korrekta innehållet i det avtal som har ingåtts.⁷⁸ Som exempel på rättsliga prioriteringsregler som används vid avtalstolkning är oklarhetsregeln och minimumregeln.

---

⁷³ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 33 f.

⁷⁴ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 62.

⁷⁵ Se ovan 3.1.

⁷⁶ Lebrberg, *Avtalstolkning*, s. 27.

⁷⁷ Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, s. 91.

⁷⁸ Lebrberg, *Avtalstolkning*, s. 24.

Den avtalsrättsliga oklarhetsregeln har mycket gamla anor. Redan i förarbetena till 36 § AvtL nämns att ett villkor vid tveksamma fall ska tolkas till nackdel för den som har formulerat det.⁷⁹ Traditionellt sett har oklarhetsregeln ansetts innebära att ett avtal eller en viljeförklaring i tveksamma fall ska tolkas till nackdel för den som har författat texten eller på annat sätt infört den i avtalet.⁸⁰ AD har i flera rättsfall⁸¹ tillämpat oklarhetsregeln till nackdel för den som har formulerat villkoret, med betoning på att det är denne som bär skuld till att avtalet är otydligt.⁸²

Inom konsumentförhållanden tillämpas oklarhetsregeln enligt 10 § AVLK, vilket medför att villkoret ska tolkas till konsumentens förmån. Oklarhetsregeln lyder enligt denna paragraf:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

Försäkringsgivaren kan inte utgå ifrån att försäkringstagaren är insatt i försäkringsbolagens sedvänjor eller hur ett särskilt villkor kan tolkas. På grund av denna oklarhetsregel måste därför försäkringsbolagen utforma villkoren mycket tydligt så att inga missförstånd uppstår.⁸³

3.5.2 Minimumregeln

Förr var denna regel en av de mest betydelsefulla av tolkningsreglerna, men idag tillämpas den endast på grund av tradition. Minimumregeln ligger närmast tillhands att använda vid tolkning av ensidiga utfästelser såsom vid till exempel borgensförbindelser.⁸⁴ Vid tillämpning av minimumregeln krävs för det första att oklarhet föreligger i ett avtal.⁸⁵ Om det uppstår tveksamhet om vad den förpliktade ska prestera så ska den minst betungande tolkningen ges företräde enligt minimumregeln.⁸⁶ Regeln innebär att ett oklart avtal tolkas till förmån för den part som är förpliktad att verkställa det

---

⁷⁹ I prop. 1975/76:81 s. 116 påtalas: *”...att införandet av en ny allmän generalklausul inte i och för sig föranleder att domstolarna bör överge vedertagna principer för tolkning av avtal. Sålunda bör t.ex. den s.k. oklarhetsregeln, d.v.s. principen att ett villkor i tveksamma fall bör tolkas till nackdel för den som har formulerat det, kunna komma till användning även i fortsättningen. En annan sak är att behovet av att tillgripa krystade tolkningar av avtalsvillkor för att nå fram till tillfredsställande resultat i enskilda fall kommer att minska, vilket som jag tidigare har framhållit är en klar fördel.”*

⁸⁰ Lebrberg, *Avtalstolkning*, s. 141.

⁸¹ Se exempelvis AD 1976 nr 134 samt 1981 nr 65.

⁸² Foblin, *Avtalstolkning*, s. 117.

⁸³ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 42.

⁸⁴ Bernitz, *Standardavtalsrätt*, s. 51.

⁸⁵ Foblin, *Avtalstolkning*, s. 133.

⁸⁶ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 100.

som oklarheten rör.⁸⁷ Vid ömsesidigt förpliktande avtal så fungerar minimumregeln som en slutlig prioritetsregel då alla andra tolkningsalternativ har använts utan framgång.⁸⁸

3.6 Tillämpning av 36 § AvtL på försäkringsvillkor

Enligt 36 § AvtL får avtalsvillkor jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Generalklausulen om oskäliga avtalsvillkor är en av AvtL:s mest betydelsefulla bestämmelser.⁸⁹

Det förekommer tvingande regler i FAL och KFL, men ändå så kan tillämpningen av försäkringsvillkor resultera i orättvisa. I dessa fall kan generalklausulen åberopas. Enligt 36 § 2 st. AvtL ska särskild hänsyn tagas till konsumenterna eller de som intar en underlägsen ställning genom avtalet eftersom de är i behov av särskilt skydd. Jämkning blir främst aktuellt i samband med konsumentförsäkringar.⁹⁰

Idag är det inte så vanligt att tillämpningen av försäkringsvillkor ger så oskäliga resultat att 36 § AvtL behöver tillämpas på dem. Tidigare fanns i 34 § FAL en generalklausul som medgav att försäkringsvillkor som resulterade i oskälighet kunde jämkas eller lämnas utan avseende. Denna paragraf upphävdes 1976, men idag kan antas att vad som ansågs som uppenbart oskäligt enligt den paragrafen med största sannolikhet anses vara oskäligt enligt 36 § AvtL.⁹¹

3.7 Utfyllning

Utfyllning blir aktuellt då underlaget för avtalstolkningen inte är tillräcklig. Det som är uttryckt i avtalet samt parternas respektive uppfattningar räcker ibland inte till för att fastställa avtalets innehåll. Istället får utfyllnad användas, som grundar sig på andra rättsregler. I första hand tillämpas tvingande rättsregler om sådana finns. Exempelvis i vissa konsumentförhållanden finns lagstadgade minimibefogenheter som måste tas i beaktning.⁹² Då tvingande bestämmelser saknas tillämpas dispositiva regler som fyller ut avtalet, detta underlättar för parterna att få till stånd ett något så när fullständigt avtalsinnehåll. Även handelsbruk kan användas vid utfyllnad.⁹³

---

⁸⁷ Foblin, *Avtalstolkning*, s. 133.

⁸⁸ Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 166.

⁸⁹ Grönfors, *Avtalslagen*, s. 174.

⁹⁰ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 44 f.

⁹¹ A.a. s. 45.

⁹² Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 176.

⁹³ Ramberg & Ramberg, *Avtalsrätten – En introduktion*, s. 83.

3.8 Sammanfattande kommentarer

Ett avtal sluts traditionellt sett genom utväxling av anbud och accept av sammanstämmande innehåll. Enligt svensk avtalsrätt tillerkänns både muntliga och skriftliga avtal samma rättsliga giltighet. Då parterna är oense om vad som har avtalats krävs en tolkning av avtalet för att fastställa innehållet. I stort sett saknas lagbestämmelser om tolkningsregler som reglerar situationer då parterna är oeniga.

Samtliga försäkringstagare har vid tecknandet av sin försäkring inte det traditionella utbyttandet av anbud och accept med försäkringsgivaren. Ett standardavtal används oftast med tillhörande försäkringsvillkor och det är upp till försäkringstagaren att acceptera detta. Försäkringsvillkoret tolkas på grund av sin standardiserande karaktär enligt samma tolkningsprinciper som vid tolkning av standardavtal i allmänhet. FAL har företrädare framför avtalsrättens regler enligt principen om *lex specialis legi generali derogat*. Regler om avtalstolkning saknas dock i FAL, tolkning av försäkringsavtal och tvister får istället lösas enligt allmänna principer.

Den primära uppgiften vid avtalstolkning är att försöka fastställa vad parterna hade för avsikt vid avtalsslutet. På tolkningslärans område motsvaras parternas viljeavsikt vid avtalsslutet av den subjektiva tolkningsmetoden. Av vikt vid fastställandet av den gemensamma partsviljan är hur parterna har handlat i tidigare liknande avtal. Försäkringsgivaren har enskilt utformat försäkringsavtalet så någon gemensam partsvilja kan sällan fastställas. Detta medför att den subjektiva tolkningsmetoden ofta blir resultatlös. Om det inte går att utreda vad parterna vid avtalets ingående hade för avsikt så ska vid avtalets tolkning ha som utgångspunkt avtalets lydelse i objektiv mening. Det vill säga hur en utomstående part uppfattar avtalet. Denna objektiva tolkningsmetod är av stor betydelse eftersom den används både vid tolkning av såväl individuellt upprättade avtal och skriftliga avtal såsom standardavtal. Med andra ord så utgår man från avtalets normala språkliga betydelse. Uttryck med juridisk innebörd antas vara använda i sin allmänna rättsliga betydelse och fackuttryck tolkas mot bakgrund av den allmänna uppfattningen inom branschen.

Vissa tolkningsregler används för att underlätta avtalstolkningen. Tolkningsreglerna används som en sista utväg då avtalet inte har kunnat tolkas med hjälp av de vanliga tolkningsmetoderna. Tolkningsreglernas uppgift är att fastställa vad som ska anses vara det korrekta innehållet i det avtal som har ingåtts. Exempel på rättsliga prioriteringsregler som används vid avtalstolkning är oklarhetsregeln och minimumregeln.

Traditionellt sett har oklarhetsregeln ansetts innebära att ett avtal eller en viljeförklaring i tveksamma fall ska tolkas till nackdel för den som har författat texten eller på annat sätt infört den i avtalet. Om det uppstår tveksamhet om vad den förpliktade ska prestera så ska den minst betungande tolkningen ges företräde enligt minimumregeln. Regeln innebär att ett oklart avtal tolkas till förmån för den part som är förpliktad att verkställa det som oklarheten rör. Vid ömsesidigt förpliktande avtal så fungerar minimumregeln som en slutlig prioriteringsregel då alla andra tolkningsargument har tillämpats utan framgång.

4 Analys av oklarhetsregeln

4.1 Oklarhetsregelns historia och syfte

Oklarhetsregeln har gamla anor och kommer ursprungligen från den romerska rätten. Oklarhetsregeln tillhör de klassiska tolkningsreglerna och den återfinns i flera europeiska länders historia. Bland annat återfinns den i Frankrikes Code civil⁹⁴ samt i den tyska lagen Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen⁹⁵ från 1976 som reglerar allmänna avtalsvillkor.⁹⁶

I Tyskland har det som allmän princip vid tolkning av försäkringsvillkor specificerats att vid osäkerhet vid tolkningen av ett försäkringsvillkor så ska tveksamheten drabba försäkringsgivaren, med andra ord ska tolkningen av formuleringen tolkas till nackdel för den som bär ansvaret för ordalydelsen.⁹⁷

Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, eftersom försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering. Försäkringsgivaren kan inte utgå ifrån att försäkringstagaren är väl insatt i försäkringsbolagens sedvänjor eller i hur försäkringsvillkor tolkas. Försäkringsgivarna har genom denna oklarhetsregel press på sig att utforma försäkringsvillkoren tydligt så att inga missförstånd uppstår.⁹⁸

4.2 Oklarhetsregeln i allmänhet

4.2.1 Inledning

Oklarhetsregeln benämns i litteraturen som tolkning ambiguitas contra stipulatorem est eller contra eum, qui clarius loqui debuiset.⁹⁹ Oklarhetsregeln, contra stipulatorem innebär att avtalet ska tolkas till nackdel för den som bär skuld till att det har blivit oklart. Regeln contra stipulatorem kräver ej att oklarheten ska bero på att avtalsbestämmelsen är otillfredsställande utformad, utan den kan tillämpas även när det inte kan anses att avtalet är behäftat med en oklarhet som borde ha kunnat undvikas vid avtalslutet.¹⁰⁰ Oklarhetsregeln contra eum, qui clarius loqui debuiset innebär att ett

---

⁹⁴ Code civil art. 1162: ”Dans le doute, la convention s’interprète contre celui qui a stipulé et en faveur de celui qui a contracté l’obligation.”

⁹⁵ Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen § 5: ”Zweifel bei der Auslegung Allgemeiner Geschäftsbedingungen gehen zu Lasten des Verwenders.”

⁹⁶ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 97.

⁹⁷ Hellner, *Försäkringsrätt*, s. 71.

⁹⁸ Bengtsson, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, s. 42.

⁹⁹ Hasselrot, *Festschrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, Om tolkning av sjöförsäkringsavtal*, s. 231.

¹⁰⁰ Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 141 f.

dokument ska tolkas mot den, som utan tillbörlig tydlighet formulerat det.¹⁰¹ Lehrberg poängterar dock att de båda varianterna av oklarhetsregeln idag sammanförts till en regel, endast benämnd oklarhetsregeln. Denna innebär att tolkning ska ske till nackdel för den part som har haft skuld till otydligheten eller haft bäst möjlighet att förhindra oklarheten.¹⁰² Då det inte kan urskiljas vilken part som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten så ska klausulen tolkas till nackdel för den som har tillhandahållit den. Denna sista tillämpningsform av oklarhetsregeln får störst betydelse vid standardavtal då avtalet har utformats ensidigt av till exempel en försäringssgivare.¹⁰³

AVLK bygger på EG-direktivet 93/13/EEG¹⁰⁴ om oskäliga villkor i konsumentavtal. Oklarhetsregelns tillämpning på konsumentförhållanden är lagstadgad i svensk rätt i 10 § AVLK och har sin motsvarighet i artikel 5 i direktivet. Oklarhetsregeln lyder enligt 10 § AVLK:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

Formuleringen *ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling* är lagens uttryck för standardavtal.¹⁰⁵ Det är näringsidkaren som har bevisbördan för att ett avtalsvillkor har varit föremål för individuell förhandling vilket lagstadgas i 12 § AVLK:

”Om inte annat visas, anses ett avtalsvillkor inte ha varit föremål för individuell förhandling.”

Adlercreutz menar att oklarhetsregeln ofta utformas som en culpapregel, detta innebär att den part som formulerat otydligheten borde ha utformat det tydligare.¹⁰⁶ Ramberg formulerar oklarhetsregeln som att avtal vid otydlighet skall tolkas mot den part som har skuld till otydligheten. Författaren menar att hänsyn ska tagas till hur parterna uppträtt och om någon av dem är skyldig till avtalets otydlighet.¹⁰⁷ Den som har infört en klausul eller ett undantag i ett försäkringsavtal bör använda ett klart och tydligt språk för att inga missförstånd ska uppstå. Det ställs högre krav på tydlighet för klausuler som kan sätta lagens dispositiva regler ur kraft.¹⁰⁸

---

¹⁰¹ Hasselrot, *Festskrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, Om tolkning av sjöförsäkringsavtal*, s. 231.

¹⁰² Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 141.

¹⁰³ *A.a.* s. 142 f.

¹⁰⁴ Se bilaga 1.

¹⁰⁵ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 98.

¹⁰⁶ *A.a.* s. 100.

¹⁰⁷ Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, s. 173 f.

¹⁰⁸ Schmidt, *Faran och försäkringsfallet*, s. 172.

Oklarhetsregelns tillämpningsområde utgörs oftast av förtryckta standardiserade avtalsvillkor som den ena parten tillhandahåller, exempelvis försäkringsavtal. Oklarheten måste inte bero på en otydlighet i texten utan det kan också föreligga en oklarhet i avtalet på grund av att det har redigerats på ett sätt som gör läsaren förvirrad.¹⁰⁹ Oklarheten behöver nödvändigtvis inte bara grunda sig på att avtalet bokstavligen är oklart utan även i de fall där ett avtal har redigerats och ändrats på ett sätt som kan missleda den ouppmärksamme försäkringstagaren. Det kan handla om en liten text på baksidan som är svårförståelig.¹¹⁰ Hellner påtalar att det ofta förekommer allmänna fraser som kan uppfattas som oklara. Försäkringstagare kan tolka dessa fraser på många olika sätt. Typiska exempel på oklara fraser är *försäkringen täcker endast direkta och omedelbara skador*¹¹¹ samt *lämna kvar*¹¹² och *genom*¹¹³.

4.2.2 Oklarhetsregelns tillämpning och räckvidd

Enligt oklarhetsregeln så ska oklarheten tolkas till nackdel för den som har formulerat avtalet. Oklarhetsregeln kan verka mycket enkel att tillämpa men oklarhetsregeln ger ingen vägledning i hur oklart ett avtalsvillkor måste vara för att oklarhetsregeln ska bli tillämplig. Räcker det med att ordalydelsen är oklar? Eller är regeln subsidiär?¹¹⁴

I förarbetet till AVLK påtalas att oklarhetsregeln tillämpas när det är oklart vilken innebörd ett avtalsvillkor har. I sådana fall gäller den tolkning som är till konsumentens fördel. Frågan är när ett avtalsvillkor ska anses som oklart. Detta har till viss del besvarats i förarbetet.¹¹⁵ Där påtalas att innebörden inte kan anses oklar i de fall då en gemensam partsavsikt kan fastställas. Då skall villkoret ges det innehåll som parterna avsett. Det gäller även om villkorets ordalydelse i och för sig lämnar utrymme för olika tolkningar.¹¹⁶ Mer vägledning än så ges ej i förarbetet. Beroende på hur förarbetet tolkas så kan oklart anses vara ett avtal där partsviljan inte kan fastställas. Men vad som är att anse som oklart är oklart.

I NJA 2001 s. 750 påtalade HD förhållandet mellan prioritetsreglerna och övriga tolkningsprinciper:

---

¹⁰⁹ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 98.

¹¹⁰ Adlercreutz, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 111 f.

¹¹¹ Hellner, *Försäkringsrätt*, s. 75.

¹¹² Se härom NJA 1988 s. 408.

¹¹³ Se härom SkVN 91/1973, SkVN 12/1980 samt SkVN 15/1994.

¹¹⁴ Prop. 1994/95:17 s. 100 f.

¹¹⁵ A.prop. s. 101: "Ett avtalsvilkors innebörd får anses oklar när ordalydelsen lämnar utrymme för flera tolkningar och det inte finns några andra tolkningsdata som skingrar oklarheten. Det gäller både om det inte över huvud taget finns några andra relevanta tolkningsdata och om det visserligen förekommer andra sådana relevanta tolkningsdata men dessa inte undanröjer tveksamheten om villkorets innebörd."

¹¹⁶ A.prop. s. 100.

”Vid tolkningen av ett försäkringsvillkor har man emellertid att ta hänsyn till, utöver ordalydelsen, klausulens syfte, försäkringens och kundkretsens art, traditioner ifråga om formulering, anslutningen till lagens uttryckssätt, gängse praxis osv. Man får också pröva vad som sakligt sett är en förnuftig och rimlig reglering. Först om något resultat inte kan uppnås vid en sådan prövning har man anledning att falla tillbaka på andra, mera generella tolkningsprinciper, såsom den s.k. oklarhetsregeln.”¹¹⁷

I den nordiska doktrinen har diskuterats vems språkbruk som ska vägleda bedömningen av otydliga försäkringsvillkor för en tillämpning av oklarhetsregeln. Wilhelmsson väcker frågan om det är en försäkringstagare eller en domstols uppfattning som ska avgöra en eventuell oklarhet. Författaren menar att båda varianter förespråkas. Han hävdar att de som anser att oklarhetsregeln ska tolkas enligt dess fackliga uttryck är också de som försöker att begränsa oklarhetsregeln tillämpningsområde.¹¹⁸

Vilken sida Wilhelmsson förespråkar kan inte utläsas. Försäkringsvillkoret skrivs dock till och för försäkringstagaren. Försäkringsvillkoret ska därför också vara tydligt och välformulerat för att försäkringstagarna ska kunna sätta sig in i försäkringens omfattning och undantag. På grund av detta bör därför tolkningen om oklarhet föreligger göras, utifrån gemene mans kunskaper.

Flertalet författare framhåller i doktrinen att oklarhetsregeln är en subsidiär tolkningsregel. Ramberg är den som poängterar att oklarhetsregeln ska tillämpas som en sista utväg då andra tolkningsmetoder ej har gett något resultat.¹¹⁹

4.3 Praxis där oklarhetsregeln har tillämpats till försäkringstagarens fördel

4.3.1 NJA 1951 s 765

Ett företag som installerade rörledningar tecknade en ansvarsförsäkring hos ett försäkringsbolag. Enligt 3 § 1 punkten i försäkringsavtalet utbetalades inte ersättning för:

”anspråk på grund av skador, som uppkommit genom avsiktliga handlingar, ävensom anspråk som grundas på avtal eller särskilt åtagande, som sträcker sig utöver de allmänna skadeståndsbestämmelserna.”¹²⁰

Företaget orsakade en skada hos en kund genom oaktsamhet. Försäkringsbolaget ville inte ersätta skadan med hänvisning till försäkringsavtalet, vilket inte omfattade ersättning för skadestånd i kontraktsförhållanden. Försäkringsinspektionen och SkVN var av den åsikten att försäkringen i princip skulle anses omfatta även skada i kon-

---

¹¹⁷ NJA 2001 s. 754 f.

¹¹⁸ Wilhelmsson, *Om styrning av försäkringsvillkor*, s. 380 f.

¹¹⁹ Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, s. 91.

¹²⁰ NJA 1951 s. 766.

traktsförhållanden. De hänvisade till att de svenska försäkringsbolagen, samt här i landet verksamma utländska försäkringsbolags allmänna ansvarighetsförsäkringar sedan 1934 i princip även omfattade skada inom kontraktsförhållanden. Med hänsyn till detta innebär att den försäkringsgivare som vill friskriva sig från ersättningskyldighet för skada av den nyss nämnda arten, uttryckligen måste påtala detta i försäkringsvillkoren. Därför ska försäkringen i princip även omfatta skada inom kontraktsförhållanden.

I HD:s domskäl konstaterades att:

”Förbehållet under § 3 1) uti åberopade allmänna försäkringsvillkor, enligt vilket »anspråk, som grunda sig på avtal eller särskilt åtagande, som sträcker sig utöver de allmänna skadeståndsbestämmelserna,» äro uteslutna från försäkringen, kan icke – eller i allt fall icke med erforderlig tydlighet – anses giva vid handen, att bolaget betingat sig ansvarsfrihet för skador av den art varom i målet är fråga.»¹²¹

I fallet tillämpades oklarhetsregeln och utfallet blev till nackdel för försäkringsgivaren som hade författat villkoren. Försäkringsgivaren fick ersätta företaget för skadan de orsakat hos en kund.

Den allmänna uppfattningen inom doktrin vid denna tid var att den ansvarighetsförsäkring som tecknades i första hand avsåg försäkringstagarens utomobligatoriska skadeståndsansvar. Det fanns inte något hinder för att försäkringsavtalet inte skulle omfatta skadeståndsansvar inom kontraktsförhållanden. Om ett försäkringsbolag ansåg att deras ansvarighetsförsäkring inte skulle omfatta skadeståndsansvar inom kontraktsförhållanden så skulle detta anges mycket klart och tydligt i försäkringsvillkoren.

I fallet togs hänsyn till branschpraxis, men vikt fästes också vid nämndernas uttalanden och doktrinen uppfattning. Vid tolkningen av oklarheten ansågs det inte vara tydligt nog formulerat att detta undantag inte skulle omfattas av försäkringen.

4.3.2 NJA 1963 s 683

En lantbrukare hade tecknat en lantbruksförsäkring. Efter detta hade lantbrukaren uppsåtligen satt eld på sin egendom och frågan var om lantbruksförsäkringen täckte sådan skada. Försäkringstagaren hävdade att ersättning skulle utgå eftersom undantaget för uppsåt ej var tillämpligt då mannens sinnestillstånd var sådant att han ej kunde fällas till ansvar för brott. Försäkringsbolaget hävdade bestämt att försäkringen inte gällde då egendomen förstörts genom försäkringstagarens uppsåt. I försäkringsvillkoret kunde utläsas:

”§ 9 . Ersättning lämnas inte till försäkringshavare eller hans maka, då någon av dem uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet framkallat skada. Ersättning lämnas inte heller

---

¹²¹ NJA 1951 s. 778.

till den, som inträffad skada svikligen uppgivit, förtegat eller dolt något förhållande av betydelse för skadans bedömande.”¹²²

HD motiverade sitt domslut med:

”Beaktansvärda skäl kunna anföras till stöd för bägge parternas uppfattning. Avgörande vikt synes emellertid böra fästas vid att de i standardformulären ingående försäkringsvillkoren utformats ensidigt av försäkringsbolagen, som vid tillkomsten av försäkringsavtalslagen hade särskild anledning att uppmärksamma det läge som inträtt genom införandet i lagen av bestämmelsen i 19 § 1 st., vilken bestämmelse synes hava saknat motsvarighet i dittills gällande avtal. Bolagen måste med hänsyn härtill anses vara närmare än försäkringshavarna att bära följderna av den otydlighet som i denna del kommit att vidlåda villkoren.”¹²³

Oklarhetsregeln tillämpades och tolkningen av försäkringsavtalet gjordes till försäkringsgivarens nackdel. HD menade att enligt 19 § FAL så gällde inte lagens motsvarande regel om uppsåtligt handlande när den handlande var i sådant sinnestillstånd som avsågs i brottsbalkens 30 kapitel 6 §. Däri stadgades att den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte får dömas till fängelse. Om rätten i ett sådant fall finner att inte heller någon annan påföljd bör ådömas, skall den tilltalade vara fri från påföljd. Frågan var om den dispositiva regeln i FAL avtalats bort eller ej.

Här krävde domstolen att försäkringsgivaren skulle vara mer tydlig om att den dispositiva regeln hade avtalats bort. Försäkringsgivaren borde ha uppmärksammat det läge som uppstått genom införandet i lagen av 19 § FAL, att uppsåtligt handlande inte gällde om den handlande var i ett sinnestillstånd som angavs i brottsbalkens 30 kapitel 6 §. Lantbruksförsäkringen skulle inte omfatta skada som uppsåtligen orsakats av försäkringstagaren men i detta fall borde försäkringsbolaget på grund av sin otydlighet få stå till svars för detta så att lantbruksförsäkringen ändå omfattades av den skada försäkringstagaren orsakat.

Tillämpningen av oklarhetsregeln i detta fall torde vara för vidsträckt. Införandet av 19 § FAL medförde att skadan skulle ersättas men i försäkringsvillkoret är angivet att skada inte ersätts om den orsakats uppsåtligen av försäkringstagaren. Att sedan försäkringstagaren var i sådant sinnestillstånd som undantog hans ansvar i och med den nyinförda 19 § FAL borde inte ha friat honom från allt ansvar. Detta fall är ett tydligt exempel på de höga krav som ställs på försäkringsgivarnas övertydlighet vid utformning av försäkringsvillkor.

4.3.3 NJA 1987 s 835

Ett företag hade levererat fiskmjöl som minkfoder till en köpare utan uttrycklig utfästelse eller annat uttalande om mjölets lämplighet för ändamålet. Fiskmjölet orsa-

---

¹²² NJA 1963 s. 684 f.

¹²³ NJA 1963 s. 690.

kade skada på minkarna och försäkringsbolaget där företaget hade tecknat sin ansvarsförsäkring vägrade att täcka skadan under åberopande av ett undantag i försäkringsvillkoret. Enligt punkten 57 i försäkringsvillkoret utbetalades inte ersättning för skada genom levererad egendom:

*”om skadan uppkommit till följd av oriktiga utfästelser angående levererad egendoms lämplighet för visst ändamål.”*¹²⁴

Försäkringsbolaget menade att en underförstådd utfästelse gjorts av företaget om att mjölet skulle lämpa sig som minkfoder. Frågan i målet rörde om undantagsklausulen skulle tolkas så pass vidsträckt att en utfästelse skulle anses föreligga så snart som företaget sålde fiskmjölet med vetskapen om att det skulle användas som minkfoder. TR:n ansåg att oklarhetsregeln var tillämplig och angav i sina domskäl att:

*”Om Skandia velat ge klart uttryck för sin inställning till utfästelseklausulens tillämpning hade man med lätthet kunnat ändra dess ordalydelse. Eftersom Skandia ensidigt i förhållande till försäkringstagaren utformat klausulen bör följderna av dess otydlighet bäras av Skandia.”*¹²⁵

HovR:n tog istället fasta på ordalydelsen. Om försäkringsvillkoret tolkades med hänsyn till vanligt språkbruk så gav det måttligt stöd för försäkringsgivarens påstående. Utgången i fallet blev till försäkringstagarens fördel, ersättning skulle utbetalas av försäkringsgivaren. HD fastställde HovR:ns dom.

Detta fall nämns ofta i samband med redogörelser för oklarhetsregeln. HD gjorde en språklig tolkning av försäkringsvillkoret vilket medförde att oklarhetsregeln inte behövde tillämpas. Detta försäkringsvillkor var inte tillräckligt oklart då en språklig tolkning kunde avgöra försäkringsvillkorets innebörd. Men i rubriken till fallet anges en anspelning om att oklarhetsregeln ändå skulle ha varit aktuell då: *”klausulen har ansetts ej med erforderlig tydlighet undanta skadan”*.¹²⁶

4.3.4 NJA 1988 s 408

Saken gällde omfattningen av en hemförsäkring då denna undantog stöld för egendom som *lämnats kvar* i bil.

Hemförsäkringen skulle enligt försäkringsvillkoret utbetala ersättning:

*”För egendom som Du medför utanför den bostad som anges i försäkringsbrevet och som du därvid förvarar i tält, bil, båt, husvagn eller annat släpfordon, kan Du få ersättning vid stöld och skadegörelse om gärningsmannen brutit sig in med våld.”*¹²⁷

---

¹²⁴ NJA 1987 s. 836.

¹²⁵ NJA 1987 s. 838.

¹²⁶ NJA 1987 s. 835.

¹²⁷ NJA 1988 s. 408.

Hemförsäkringen innehöll också undantag:

*”Du får inte ersättning för mynt, sedlar, värdehandlingar, frimärken eller stöldbegärlig egendom som Du lämnat kvar eller glömt i tältet, bilen, båten, husvagnen eller i släpfordonet.”*¹²⁸

Musikutrustning lämnades i en bil då ägaren hjälpte en kamrat att bära upp dennes saker till dennes bostad. Försäkringstagaren och kamraten lämnade inte bilen längre än nödvändigt för att bära upp sakerna, eftersom kamraten inte skulle ha klarat det på egen hand. Under tiden blev bilen utsatt för inbrott och musikutrustningen stals.

Innan talan väcktes i domstol så behandlades ärendet av både ARN och SkVN. Majoriteten i ARN anförde att egendom som förvaras i bilen under den tid som normalt åtgår för omedelbar in- eller urlastning inte anses kvarlämnad utan *medförd*. Två av nämndens ledamöter reserverade sig dock från detta. De ansåg istället att försäkringsbolaget inte var ersättningskyldigt för att det skulle anses som att musikutrustningen hade *lämnats kvar*. SkVN anförde att försäkringstagaren var borta cirka en halvtimme och med detta får denne anses enligt försäkringsvillkoret ha *lämnat kvar* musikutrustningen.

TR:n och HovR:n tolkade begreppet *lämnats kvar* enligt allmänt språkbruk. Försäkringsbolaget ansågs enligt dessa instanser ej ersättningskyldigt. HD däremot resonerade att uttrycket inte var alldeles otvetydigt. Om uttrycket skulle ges den snävare innebörden så skulle försäkringsskyddet begränsas väsentligt. I detta fall var det fråga om en konsumentförsäkring och därför tillämpades oklarhetsregeln. Utgången i fallet blev efter en tillämpning av oklarhetsregeln att försäkringsbolaget fick ersätta försäkringshavaren för musikutrustningen.

Detta fall används ofta för att påvisa en långtgående tillämpning av oklarhetsregeln och fallet är därför mycket omskrivet i doktrin. Underinstanserna ansåg att begreppet *lämnats kvar* var tydligt nog för att det allmänna språkbruket skulle kunna avgöra tolkningen. HD ville värna om konsumenten och poängtera försäkringsgivarens ansvar i att vara tydlig i utformningen av försäkringsvillkoren. Förmodligen hade fallet fått en annan utgång om det inte hade varit fråga om en konsumentförsäkring.

4.4 Praxis där oklarheten har tolkats till försäkringstagarens nackdel

4.4.1 NJA 1945 s 504

En sjöförsäkring tecknades av en försäkringstagare. Sjöförsäkringen innefattade krigsförsäkring av varor och utöver detta gjordes ett tillägg för att försäkringen även skulle omfatta så kallad frustrationsrisk. Försäkringstagaren fick betalt för sin försenade varuleverans då försäkringen ersatte sådana förseningar som berodde på krigsfara. Men försäkringstagaren ville även ha ersättning för den uteblivna räntan, som han ej kun-

---

¹²⁸ NJA 1988 s. 408.

de erhålla under förseningstiden. Frågan i målet gällde om försäkringen skulle täcka förlusten av räntan.

HD konstaterade att ordalydelsen i försäkringsvillkoren angående ersättning för utebliven ränta var oklar. HD ansåg att även om försäkringsvillkoret skulle kunna ges en mer extensiv omfattning så skulle istället vägledning sökas i branschpraxis. Enligt både civil sjöförsäkring och krigsförsäkring så var försäkringsgivaren oftast inte pliktig att ersätta ränteförlust som uppkom på grund av försenad varuleverans. Försäkringsgivaren ansågs ej ersättningsskyldig för utebliven ränta och tolkningen blev således till försäkringsgivarens fördel.

Målet avgjordes med hänsyn till branschpraxis, enligt denna så brukade inte ersättning utges för utebliven ränta. Skulle oklarhetsregeln ha tillämpats hade det ändrat på vad som var väl känt inom branschen. Även om själva försäkringsvillkoret kunde anses vara oklart så måste ändå hänsyn tagas till handelsbruk. Om domstolen skulle ha ändrat på detta hade fler ersättningar blivit tvungna att utbetalas. Detta hade fått till följd att premierna i försäkringsbolagen inte skulle stämma överens med den beräknade övertagna risken.

4.4.2 NJA 1971 s 502

En företagsförsäkring hade tecknats av en innehavare till en tomträtt. Villan hade två plan samt källare. Verksamheten bestod av kontor för handel samt förråd och juridisk rådgivning. Enligt försäkringsbrevet informerades om att inbrottsförsäkring omfattade inventarier och förråd. Genom försäkringen ersattes bland annat skada på försäkrad egendom genom att någon genom inbrott olovligen beredde sig inträde till den lokal som anges i försäkringsbrevet och där stjal eller utför skadegörelse på egendomen. I försäkringsvillkoret angavs att fönster, luckor och andra liknande öppningar till försäkringslokalen skulle vara stängda på ett betryggande sätt. Försäkringstagaren utsattes för ett inbrott där tjuvarna hade berett sig tillträde genom att gå in genom ytterdörren som var olåst. Tjuvarna bröt sig sedan in och tog sig till det inre rummet och förrådsrummet genom de låsta dörrarna.

Försäkringsbolaget hävdade att begreppet *försäkringslokal* innebar den byggnad som egendomen förvarades i, alltså hela villan. Försäkringstagaren menade dock att det endast var det inre rummet som skulle anses utgöra *försäkringslokal* eftersom det var där han bedrev sin rörelse och det i försäkringsbrevet ej sades något annat.

HD ansåg att tolkningen av begreppet *försäkringslokal* var av avgörande betydelse för försäkringsbolaget, då de tagit risken. På grund av detta tolkades begreppet i enlighet med försäkringsbolagets uppfattning och någon ersättning utgavs ej.

En skiljaktig ledamot ansåg att tillräcklig utredning inte hade utförts om försäkringstagaren hade gjort sig skyldig till vårdslöshet av grov beskaffenhet då han inte låste villan. Den skiljaktige menade att ersättning skulle utges från försäkringsbolaget.

I detta fall täckte försäkringen endast den angivna *försäkringslokalen*. Om försäkringslokalen hade haft den innebörd försäkringstagaren hävdade hade försäkringsbolaget tagit en mycket större risk än vad den erlagda premien motsvarade. Begreppet *försäk-*

ringslokal hade inte preciserats i försäkringsavtalet, men ändå tillämpades ej oklarhetsregeln. Domstolen grundade sitt beslut på försäkringstekniska överväganden. Hade det varit fråga om en konsumentförsäkring hade oklarhetsregeln förmodligen tillämpats och försäkringsbolaget hade blivit tvungen att utbetala ersättning. Begreppet var oklart, men fallet skulle inte ha fått en rättvis utgång om oklarhetsregeln hade tillämpats med hänsyn till vad som angivits ovan.

4.4.3 NJA 2000 s 225

En advokat hade tecknat en försäkring mot *skada* orsakad genom bland annat trolöshetsbrott i advokatverksamhet. Försäkringsbolaget skulle ersätta klienter för uppkommen skada enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Frågan i målet gällde hurvida försäkringen skulle omfatta, inte bara de förskingrade kapitalbeloppen, utan också den i brottmålet utdömda dröjsmålsräntan. Försäkringsbolaget godkände att utbetala ersättning för de förskingrade kapitalbeloppen, men de ville ej ersätta någon dröjsmålsränta.

De konkursbon som advokaten orsakat skada för krävde ersättning av försäkringsbolaget för förskingrade belopp jämte ränta, 30 dagar från det att försäkringsbolaget mottagit TR:ns dom. Försäkringsbolaget nekade dock konkursboens krav på ränta för perioden från gärningen till dess att försäkringsbolaget erhöll kraven. Frågan i målet var om konkursboen hade rätt till ersättning ur försäkringen för denna tid. Försäkringsbolaget bestred konkursboens yrkande med hänvisning till att försäkringsvillkoren inte omfattade ersättning för ränta då det inte utgjorde någon *skada*.

HD kunde inte fastställa parternas avsikter med uttrycket *skada* och vilken ersättning som skulle utges för sådan. Prövningen gjordes utifrån avtalets ordalydelse samt enligt allmänna skadestånds- och försäkringsrättsliga principer. Förlust av avkastning på förskingrat belopp som konkursboen har lidit, kan enligt försäkringen utgöra en ersättningsbar post. Kravet är dock att skadan kan styrkas och att ett särskilt åtagande har gjorts av försäkringsbolaget, men något sådant åtagande att utbetala ränta kunde inte utläsas i försäkringsvillkoren. HD fastslog att ingen ersättning skulle utbetalas för dröjsmålsräntan.

Enligt två skiljaktiga ledamöter skulle däremot ersättning utbetalas för dröjsmålsränta. De ansåg att det enligt de aktuella försäkringsvillkoren skulle utgå ersättning för skada som omfattades av försäkringen i enlighet med allmänna skadeståndsrättsliga regler. Det innebär ifråga om den skada som konkursboen har lidit genom förskingringen, att även skada i form av icke erhållen avkastning på de förskingrade pengarna utgjorde en enligt försäkringen ersättningsbar skada.

Försäkringsvillkoret var oklart, det angavs ej om dröjsmålsränta skulle anses omfattas av begreppet skada och om ersättning för detta skulle utbetalas. HD kom fram till att ersättning för dröjsmålsränta endast kunde utgå om försäkringsbolaget hade gjort något uttryckligt åtagande om att detta skulle innefattas av försäkringsavtalet. Försäkringsvillkoret var oklart och kunde ha tillämpats till försäkringstagarens fördel men domstolen valde istället att avgöra målet med hänsyn till försäkringstekniska överväganden. Försäkringstagaren fick ingen ersättning för dröjsmålsräntan.

4.4.4 NJA 2001 s 750

Ett försäkringsbolag beviljade ett åkeriföretag rättskydd vid tvist. Åkeriföretaget hamnade sedermera i en tvist. Åkeriföretaget försattes i konkurs vilket medförde att tvisten stod mellan konkursförvaltaren och företaget. Efter att tvisten lösts genom förlikning krävde konkursförvaltaren ersättning från försäkringsbolaget med hänvisning till rättskyddet åkeriföretaget omfattades av. I försäkringsvillkoret var angivet:

*”Vid varje tvist är självriskan 20 % av basbeloppet jämte 20 % av överskjutande kostnader.”*¹²⁹

Frågan rörde tolkningen av begreppet *överskjutande kostnader*. TR:n poängterade att vid avtalstolkning är den grundläggande principen att man skall utgå från den gemensamma partsviljan. Men i fall som detta då det är fråga om ett ensidigt utformat försäkringsavtal så är denna tolkningsmetod utesluten. Istället ska tolkningen göras med hjälp av andra tolkningsmetoder. TR:n ansåg att oklarhetsregeln var högst aktuell ifråga om tolkning av försäkringsavtal. TR:n menade att begreppet var otydligt och att det i samband med utformningen som standardavtal skulle med tillämpning av oklarhetsregeln tolkas till försäkringsgivarens nackdel.

HD valde dock en annan tolkningsmetod med hänvisning till tolkningsmetodernas prioritetsordning. HD påtalar i sitt domskäl:

*”Vid tolkningen av ett försäkringsvillkor har man emellertid att ta hänsyn till, utöver ordalydelsen, klausulens syfte, försäkringens och kundkretsens art, traditioner i fråga om formulering, anslutning till lagens uttryckssätt, gängse praxis osv. Man får också pröva vad som sakligt sett är en förnuftig och rimlig reglering. Först om något resultat inte kan uppnås vid en sådan prövning har man anledning att falla tillbaka på andra, mera generella tolkningsprinciper, såsom den s.k. oklarhetsregeln.”*¹³⁰

HD ansåg att försäkringsbolagets tolkning av begreppet var mer rimligt och att det i brist på andra utslagsgivande faktorer för tolkning av villkoret därför skulle ges den tolkning som försäkringsbolaget föreslagit. Försäkringsbolaget behövde inte betala ut någon ersättning till försäkringstagaren.

Detta fall påvisar prioritetsordningen av tolkningsreglerna klart och tydligt. Underinstanserna ansågs av HD inte följt ordningen som sig bör, i fråga om tolkningen av försäkringsvillkor. HD ansåg att förnuftig och rimlig reglering kunde göras av begreppet och att det därför inte behövdes göras någon tillämpning av oklarhetsregeln. Begreppet är dock mycket otydligt och den rimliga tolkningen borde ha fått ge vika för oklarhetsregelns tillämpning. I detta fall var det inte fråga om en konsumentförsäkring och domstolen verkar i dessa fall inte lika angelägen av att beskydda försäkringstagaren. Även om det inte var en konsument så var det en försäkringstagare och ett standardavtal som skulle undertecknas. Försäkringstagaren skulle skriva på en förtryckt försäkringshandling och det är försäkringsbolaget i detta fall som har överta-

---

¹²⁹ NJA 2001 s. 750.

¹³⁰ NJA 2001 s. 754 f.

get. På grund av detta bör samma krav ställas på tydligheten av försäkringsbolaget vid utformningen även om det inte var fråga om en konsumentförsäkring.

4.5 Praxis där oklarhetsregeln har fått ge vika för andra tolkningsmetoder

4.5.1 NJA 1996 s 68

En försäkringstagare hade tecknat en ansvarsförsäkring. Frågan i målet rörde vart gränsen skulle dras mellan *sakskada* och *ren förmögenhetskada*. Försäkringsvillkoret preciserade inte detta.

HD fastställde att försäkringsvillkoret var oklart och att försäkringsvillkoret inte angav vad som skulle anses som *sakskada*. HD ansåg att närmast till hands för tolkningen av begreppet låg Skadeståndslagens (1972:207), härafter förkortad SkL, ordalydelse. HD menade att sakskadebegreppet skulle fastställas genom en avvägning av flera omständigheter. Hänsyn skulle tagas till reglernas ändamål samt försäkrings- och rätts-tekniska synpunkter. HD ansåg att begreppet *sakskada* skulle ges samma innebörd som i SkL.

Häri berördes inte oklarhetsregeln. Domstolen valde stället att tolka det oklara med hänsyn till materiella regler samt allmänna ändamålsöverväganden. Även om begreppet var oklart så låg det nära till hands att använda sig av SkL:s innebörd av begreppet. Oklarhetsregeln är ett av de sista alternativen då andra tolkningsmetoder inte har gett något resultat. I och med att begreppet kunde tolkas med hjälp av andra faktorer så blev oklarhetsregeln aldrig aktuell.

4.5.2 NJA 1998 s 448

Ett fel uppstod i ett kärnkraftverk och anläggningen uppnådde därefter inte fastställd säkerhetsnivå. Frågan gällde om det vid bestämmandet av ersättning ur avbrottsförsäkring om åtgärder, för att säkerhetsnivån skulle uppnås grundande rätt till ersättning, eller om ersättning endast skulle utbetalas för den tid som hade gått åt för att återställa anläggningen i samma skick som före skadan. Huvudfrågan i fallet var om det gick att fastställa ett så nära samband mellan skadan och tiden som krävdes för att uppnå normal säkerhetsnivå.

HD fastställde att avtalet inte innehöll någon specifik definition av vad samband skulle ges för innebörd för att ersättning skulle utgå. Försäkringsvillkoret var oklart så ingen vägledning kunde utläsas ur detta. HD tog hänsyn till allmänna principer för avbrottsförsäkringar vid tolkningen av försäkringsvillkoret. Genomgående skulle det enligt dessa ej utbetalas någon ersättning för den tid som krävdes för att återställa säkerheten på den skadade egendomen.

HD konstaterade att parterna under avtalsförhandlingarna ej hade avtalat fram vilken form av samband som skulle krävas för ersättning. Ordalydelsen gav inte heller någon vägledning vid tolkningen av begreppet. Oklarhetsregeln tillämpades ej, HD valde istället att vid tolkningen använda sig av allmänna tolkningsmetoder. Hänsyn till

handelsbruk och sedvänja gjordes tidigt i tolkningsprocessen. I och med att HD kunde finna en tolkning med hjälp av dessa så blev oklarhetsregeln aldrig aktuell.

4.6 Nämndpraxis där oklarhetsregeln har tillämpats till försäkringstagarens fördel

4.6.1 Inledning

Flertalet tolkningstvister löses inte av domstol utan av olika nämnder. En konsument kan få rekommendationer från ARN om hur en eventuell oenighet bör lösas, men det är bara rekommendationer och alltså inget som är bindande för parterna. Dock så följer försäkringsbolagen och försäkringstagarna oftast dessa rekommendationer. För att ett avgörande i en tvist ska kunna verkställas krävs ett avgörande från domstol.¹³¹ ARN:s funktion utgör ett bra alternativ till de ofta dyrare och långsammare domstolsprövningarna. På grund av detta är praxis på försäkringsområdet begränsat.

Tidigare fanns SkVN, en privat nämnd skapad av försäkringsbranschen. Ett reglemente fastställdes 1947 av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund. Nämndens huvudsakliga uppgift var att arbeta för att försäkringsvillkor skulle tillämpas enhetligt. Yttranden efterfrågades av försäkringsbolag på grund av att oenighet uppstått mellan dem och försäkringstagare om hur ett försäkringsvillkor skulle tolkas. I sådana situationer var försäkringsbolagen enligt reglementet skyldiga att hänskjuta frågan till SkVN.¹³² Nämndens beslut var ej bindande för domstolarna.¹³³ Beslut från SkVN finns bevarade och dessa kan ge vägledning vid bedömningen av andra liknande tvister.

4.6.2 ARN 2000-3757

Efter en ansökan om fondförsäkring bekräftade försäkringsbolaget denna med att i försäkringsbrevet ange att denna försäkring innefattade bland annat efterlevandeskydd. Av de allmänna försäkringsvillkoren framgick däremot att utbetalningarna från försäkringen avstannade vid den försäkrades bortgång. Frågan gällde den oklarhet som förelåg i det tecknade avtalet i relation till försäkringsvillkoren, om efterlevandeskydd omfattades av försäkringen eller ej.

Vid tecknandet av försäkringen markerade försäkringstagaren att maka skulle vara förmånstagare. Efter att försäkringstagaren avlidit meddelande försäkringsbolaget att utbetalningarna skulle stoppas. Maken hävdade att hon i egenskap av förmånstagare skulle få mottaga dessa utbetalningar. Försäkringsbolaget menade att så var ej fallet eftersom försäkringsavtalet inte omfattade efterlevandeskydd. Att försäkringstagaren i

---

¹³¹ ARN:s hemsida, Ärendegången–från anmälan till beslut, 29/6 2004 (11/4 2005), <http://www.arn.se>

¹³² *Baur & Roos, Vad täcker hemförsäkringen?, s. 3 f.*

¹³³ *Radetzki, Orsak och skada, s. 150.*

ansökan kunnat kryssa i rutan med alternativet maka som förmånstagare, berodde på ett misstag.

ARN bedömde att i och med att försäkringstagaren kunnat kryssa i maka som förmånstagare för efterlevandeskydd så talade detta för att försäkringstagaren vid ansökan ville och trodde sig teckna en försäkring med efterlevandeskydd och förmånstagarförordnande. ARN konstaterade att eftersom det var försäkringsbolaget som hade utformat och tillhandahållit den blankett som använts för ansökan, så innebar detta att det var försäkringsbolaget som hade det primära ansvaret för oklarhet beträffande innehållet. På grund av detta så skulle sådana oklarheter därför tolkas till försäkringsbolagets nackdel.

Två ledamöter var skiljaktiga med motiveringen att försäkringsbolagets förpliktelser var uttömmande beskrivna under rubriken *Egenpension*, där det framgick att utbetalningar inte skulle ske efter den försäkrades död.

ARN tillämpade i praktiken oklarhetsregeln. Försäkringsbolaget har ansvaret för att utforma tydliga och korrekta ansökningshandlingar. I de fall försäkringsbolaget har begått ett misstag bör de få stå till svars för detta, därför ska maken få det efterlevandeskydd som försäkringstagaren trodde sig ha tecknat.

4.6.3 ARN 2000-5999

Innehållet i en broschyr och de fullständiga försäkringsvillkoren stämde inte helt överens. Försäkringstagaren hade tecknat en grupplivförsäkring. Försäkringstagaren fick senare sin arbetsförmåga nedsatt och yrkade att han skulle få förtidskapital genom försäkringen. I broschyren angavs att förtidskapital endast kunde erhållas om man före fyllda 60 år fått sin arbetsförmåga nedsatt med 50 procent eller mer på grund av sjukdom.

Försäkringsbolaget menade att det var en felskrivning i broschyren och hänvisade istället till försäkringsvillkoren där det angavs att det krävdes minst 50 procent förtidspension för att få rätt till förtidskapital. Försäkringsbolaget påtalade att broschyren endast innehöll en sammanfattning av försäkringsvillkoren.

ARN konstaterade att det som angavs i broschyren inte överensstämde till fullo med det som angavs i de allmänna försäkringsvillkoren. Nämnden resonerade som så att förutsättningarna för rätt till förtidskapital i avtalsvillkoren måste anses vara oklart utformade. ARN påtalade att det i sådana tvister enligt oklarhetsregeln skulle drabba den som formulerat försäkringsvillkoren, det vill säga försäkringsbolaget. Således hade försäkringstagaren rätt till förtidskapital.

Detta är ett tydligt exempel på oklarhetsregeln och dess tillämpning. En försäkringstagare ska inte behöva vara skeptisk till om en sammanfattning av försäkringsvillkoren är riktiga eller ej, utan ska kunna förutsätta att det material som försäkringsbolagen tillhandahåller är korrekta. Försäkringsbolagen är väl medvetna om att många försäkringstagare gärna väljer genvägar. En kort sammanfattande beskrivning av en försäkring är lättare att sätta sig in i än de fullständiga försäkringsvillkoren. Därför är det av stor vikt att även sammanfattningar är utformade tydligt och korrekt.

4.6.4 SkVN 91/1973

Saken avsåg en lantbruksförsäkrings omfattning, huruvida en skada uppkommit *genom* storm eller ej. Under en storm föll en trädgren mot en elledning som i sin tur föll på några rörledningar som blev strömförande. Rörledningarna kom sedan i kontakt med ett antal kor och de avled senare till följd av detta. Försäkringstagaren hävdade att ersättning skulle utgå genom lantbruksförsäkringen. Försäkringsbolaget menade dock att skadan utgjorde en icke ersättningsbar följdskada.

Försäkringsbolaget krävde att skadan skulle ha stått i *direkt samband* med eller ha varit en *oundviklig följd* av skadehändelsen. Enligt SkVN så innehöll det åberopade försäkringsvillkoret inte någon sådan begränsning av försäkringsbolagets ansvar. Därför skulle skadan för korna omfattas av försäkringsvillkoret och ersättning skulle utbetalas.

Det krävs att försäkringsbolagen vid undantag eller vid liknande ej ersättningsbara skador är övertydliga i försäkringsvillkoren. Det är försäkringsbolagen som sätter upp villkoren och försäkringstagarna har endast förtryckta formulär att skriva under och acceptera. Eftersom försäkringstagarna är underlägsna i dessa fall så ställs högre krav på försäkringsbolagen om tydlighet i utformningen av försäkringsvillkor för att skydda konsumenterna.

4.6.5 SkVN 12/1980

Häri utreddes en brandförsäkrings omfång och huruvida skada uppkommit *genom* el-fenomen. På en luftledning belägen ett par mil från försäkringsstället uppstod ett överslag till jord i en ventilavledare. Denna ventilavledare, som var defekt, hade som uppgift att skydda anläggningar mot överspänningar vid till exempel åsknedslag. Till följd av det inträffade överslaget blev ledningen strömlös, vilket gjorde att en varmvattenuppvärmd torkugn hos försäkringstagaren frös sönder. Försäkringsbolaget hävdade att försäkringens omfattning var begränsad till direkta skador genom åkslag och el-fenomen. I vart fall kunde skadan inte stå i så nära samband med den aktuella händelsen att den kunde anses ha haft sitt ursprung genom denna. SkVN påpekade att:

*”det åberopade försäkringsvillkoret uppställer inte som krav att primärskadan skall ha uppstått hos försäkringstagaren eller att sambandet mellan skadeorsaken och skadan hos försäkringstagaren på annat sätt skall vara av mer kvalificerad art.”*¹³⁴

SkVN ansåg därför att skadan skulle omfattas av brandförsäkringen. Skulle kravet för ersättning från försäkringsbolaget för el-fenomen vara att det inträffat hos försäkringstagaren så skulle detta ha behövts anges mycket tydligt i försäkringsvillkoret.

---

¹³⁴ SkVN 12/1980 utlåtandet.

4.6.6 SkVN 15/1994

En försäkring hade tecknats varigenom skada ersattes som uppstått *genom* blixtnedslag. Försäkringshavarens frys slutade att fungera på grund av ett blixtnedslag och till följd av detta tinade innehållet i frysen. Vatten rann ut och orsakade skada på golv och väggar. Försäkringstagaren begärde ersättning med hänvisning till försäkringsvillkoret men försäkringsgivaren nekade och menade att skadans direkta orsak berodde på läckage och att andra bakomliggande omständigheter saknade relevans. Enligt SkVN så talar användandet av ordet *genom*:

*”närmast för att även vissa indirekta skador som uppstått på grund av ett blixtnedslag omfattas av villkoret. Med hänsyn härtill och till den otydlighet som ligger i uttryckssättet finner nämnden att den föreliggande skadan skall betraktas som en skada genom blixtnedslag.”*¹³⁵

SkVN tillämpade oklarhetsregeln och ansåg att uttrycket *genom* var oklart samt att försäkringsvillkoret inte var tillräckligt tydligt formulerat. Försäkringsgivaren har ensidigt formulerat försäkringsvillkoret och höga krav ska då ställas på en tydlig utformning, särskilt ifråga om konsumentförsäkringar.

4.7 Sammanfattande kommentarer

Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, eftersom försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering. Försäkringsgivaren kan inte utgå ifrån att försäkringstagaren är väl insatt i försäkringsbolagens sedvänjor eller i hur försäkringsvillkor ska tolkas inom försäkringspraxis. Försäkringsgivarna har genom denna oklarhetsregel press på sig att utforma försäkringsvillkoren mycket tydligt så att inga missförstånd uppstår.

Oklarhetsregeln innebär att tolkning ska ske till nackdel för den part som har haft skuld till otydligheten eller som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten. Då det inte kan urskiljas vilken part som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten så ska klausulen tolkas till nackdel för den som har författat den. Oklarhetsregeln har störst betydelse vid tolkning av standardavtal då avtalet har utformats ensidigt, till exempel av ett försäkringsbolag.

AVLK bygger på EG-direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal. Oklarhetsregelns tillämpning på konsumentförhållanden är lagstadgad i svensk rätt i 10 § AVLK:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

Oklarhetsregelns tillämpningsområde är oftast på förtryckta standardiserade avtalsvillkor som ena parten tillhandahåller, exempelvis ett försäkringsavtal. Oklarheten måste inte bero på en otydlighet i texten utan det kan också föreligga en oklarhet i avtalet på grund av att det har redigerats på ett sätt som gör läsaren förvirrad. Oklar-

---

¹³⁵ SkVN 15/1994 utlåtandet.

hetsregeln utformas ofta som en culparegel vilket innebär att den parten som formulerat otydligheten borde ha utformat avtalet tydligare. Den som har infört en undantagsklausul i ett försäkringsavtal bör använda ett klart och tydligt språk så att inga missförstånd uppstår. Det ställs högre krav på tydlighet för klausuler som kan sätta lagens dispositiva regler ur kraft. I försäkringsavtal förekommer det ofta allmänna fraser som kan uppfattas som oklara. Typiska exempel på oklara fraser är *försäkringen täcker endast direkta och omedelbara skador samt lämna kvar och genom*.

Ett avtalsvillkor ska anses vara oklart då ordalydelsen lämnar utrymme för flera tolkningar och det inte finns andra uppgifter som eliminerar oklarheten. I den nordiska doktrinen har diskuterats vems språkbruk som ska vägleda bedömningen vid tolkningen av otydliga försäkringsvillkor ifråga om en tillämpning av oklarhetsregeln. Om det är försäkringstagaren eller domstolen som ska avgöra vad en oklarhet är finns det delade meningar om. Försäkringsvillkoret skrivs till och för försäkringstagaren. Försäkringsvillkoret bör därför också vara tydligt och välformulerat för att försäkringstagarna ska kunna sätta sig in i försäkringens omfattning och eventuella undantag. Därför bör tolkningen om oklarhet föreligger göras utifrån försäkringstagarnas kunskaper.

Flertalet tolkningstvister löses inte av domstol utan tas istället upp av olika nämnder. En konsument kan få rekommendationer från ARN om hur en eventuell oenighet bör lösas, men det är bara rekommendationer och inget som är bindande för parterna. För att ett avgörande i en tvist ska kunna verkställas krävs ett domslut från en domstol.

I NJA 1951 s. 765 konstaterades att om ett försäkringsbolag ansåg att deras ansvarsförsäkring inte skulle omfatta skadeståndsansvar inom kontraktsförhållanden så skulle detta anges mycket klart och tydligt i försäkringsvillkoren. I fallet togs hänsyn till både branschpraxis samt nämndernas och doktrинens uppfattning. Vid tolkningen av oklarheten ansågs inte undantaget tydligt nog formulerat.

I fallet NJA 1963 s. 683 tillämpade TR:n oklarhetsregeln. Domstolen krävde att försäkringsgivaren skulle vara mer tydlig om att den dispositiva regeln hade avtalats bort. Lantbruksförsäkringen skulle inte omfatta skada som uppsåtligen orsakats av försäkringstagaren, men i detta fall borde försäkringsbolaget på grund av sin otydlighet få stå till svars för detta så att lantbruksförsäkringen ändå omfattade den skada som försäkringstagaren orsakat. Tillämpningen av oklarhetsregeln i detta fall är för vidsträckt. Införandet av en lagregel medförde att skadan skulle ersättas men i försäkringsvillkoret är ändå angivet att skada inte ersätts om den orsakats uppsåtligen av försäkringstagaren. Att sedan försäkringstagaren var i sådant sinnestillstånd som undantog hans ansvar i och med den nyinförda lagregeln borde inte ha friat honom från allt ansvar. Detta fall är ett tydligt exempel på de höga krav som ställs på försäkringsgivarnas övertydlighet vid utformningen av försäkringsvillkoren. HD valde däremot en språklig tolkning men utfallet blev densamma.

NJA 1987 s. 835 nämns ofta i samband med redogörelser för oklarhetsregeln. HD gjorde en språklig tolkning av försäkringsvillkoret vilket medförde att oklarhetsregeln inte behövde tillämpas. Tillräckligt oklart var inte detta försäkringsvillkor efter-

som en språklig tolkning kunde avgöra försäkringsvillkorets innebörd. Men i rubriken till fallet anges en anspelning om att oklarhetsregeln ändå skulle ha varit aktuell, då klausulen ej ansetts med erforderlig tydlighet undanta skadan.

NJA 1988 s. 408 används ofta för att påvisa en långtgående tillämpning av oklarhetsregeln. Underinstanserna ansåg att begreppet *lämnats kvar* var tydligt nog för att det allmänna språkbruket skulle kunna avgöra tolkningen. HD däremot ville värna om konsumenten och poängtera försäkringsgivarens ansvar i att vara tydlig i utformningen av försäkringsvillkoren. Om uttrycket skulle ges den snävare innebörden så skulle försäkringsskyddet begränsas väsentligt. I detta fall var det fråga om en konsumentförsäkring vilket till stor del bidrog till att oklarhetsregeln tillämpades. Försäkringsbolaget fick ersätta försäkringstagaren för den stulna musiktruslingen.

I de fall som försäkringsvillkoren i och för sig har varit otydliga men ändå tolkats till försäkringstagarens nackdel så har i flera fall hänsyn tagit till försäkringstekniska överväganden. I NJA 1945 s. 504 så tog domstolen hänsyn till branschpraxis som påvisade att ersättning inte skulle utges. Om oklarhetsregeln hade tillämpats hade det ändrat på vad som var väl känt inom branschen. Även om själva försäkringsvillkoret kunde anses vara oklart så måste ändå hänsyn tagas till handelsbruk.

I NJA 1971 s. 502 rörde fallet omfattningen av begreppet försäkringslokal. Om försäkringslokalen hade haft den innebörd försäkringstagaren hävdade hade försäkringsbolaget tagit en mycket större risk än vad den erlagda premien motsvarade. Begreppet försäkringslokal hade inte preciserats i försäkringsavtalet men ändå tillämpades oklarhetsregeln ej. I sitt domslut tog domstolen hänsyn till försäkringstekniska överväganden.

I NJA 2000 s. 225 angavs ej om dröjsmålsränta skulle anses ingå i begreppet ersättningsbar *skada*. Försäkringsvillkoret var oklart och kunde ha tillämpats till försäkringstagarens fördel men domstolen valde istället att avgöra målet till nackdel för försäkringstagaren på grund av försäkringstekniska hänsyn.

I NJA 2001 s. 750 påvisas prioriteringsordningen av tolkningsmetoderna klart och tydligt. Underinstanserna ansågs av HD inte följt ordningen som sig bör, i fråga om tolkningen av försäkringsvillkor. HD ansåg att en förnuftig och rimlig tolkning kunde göras av begreppet och att oklarhetsregeln därför inte behövde tillämpas. Vid tolkningen av ett försäkringsvillkor har man emellertid att ta hänsyn till, utöver ordalydelsen, klausulens syfte, försäkringens och kundkretsens art, traditioner i fråga om formulering, anslutning till lagens uttryckssätt och gängse praxis. Om något resultat inte kan uppnås vid en sådan prövning har man anledning att falla tillbaka på andra, mera generella tolkningsprinciper, såsom oklarhetsregeln. Begreppet var dock mycket otydligt och den rimliga tolkningen borde ha fått ge vika för oklarhetsregelns tillämpning. I detta fall var det inte fråga om en konsumentförsäkring och domstolen verkar inte lika angelägen i dessa fall av att beskydda försäkringstagaren. Även om det inte var en konsument, så var det fråga om en försäkringstagare och ett standardavtal som skulle undertecknas. Detta standardavtal har försäkringsbolaget ensidigt utformat och har således övertaget. På grund av detta bör samma krav ställas på tydlighet

Analys av oklarhetsregeln

vid utformning av försäkringsvillkor, oavsett om det är fråga om en konsumentförsäkring eller ej.

5 Oklarhetsregeln i Danmark, Norge och Storbritannien

5.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för oklarhetsregelns förekomst i Danmark, Norge och Storbritannien. Här behandlas oklarhetsregeln i allmänhet samt praxis där oklarhetsregeln har tillämpats. Därefter görs en jämförelse mellan de behandlade ländernas tillämpning av oklarhetsregeln och Sveriges tillämpning av oklarhetsregeln.

Som tidigare behandlats innebär oklarhetsregeln att ett avtal eller en viljeförklaring i tveksamma fall ska tolkas till nackdel för den som har författat texten eller på annat sätt infört den i avtalet.¹³⁶ I Sverige lagstodgades oklarhetsregeln rörande konsumentavtal 1995 i 10 § AVLK:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

I Danmark, Norge och Storbritannien lagstodgades oklarhetsregeln 1995, efter anpassning till EG-direktivet om oskäligen villkor i konsumentavtal¹³⁷. Oklarhetsregeln bygger på artikel 5 i direktivet:

*“In the case of contracts where all or certain terms offered to the consumer are in writing, these terms must always be drafted in plain, intelligible language. Where there is doubt about the meaning of a term, the interpretation most favourable to the consumer shall prevail. This rule on interpretation shall not apply in the context of the procedures laid down in Article 7 (2).”*¹³⁸

Värt att notera är att samtliga länders lagstodgade oklarhetsregel har en begränsad räckvidd. Detta innebär att oklarhetsregeln med stöd av lagtext endast kan tillämpas på avtal mellan näringsidkare och konsument, andra avtal faller utanför. Dessa avtal som inte rör konsument och näringsidkare får istället då oklarhetsregeln tillämpas stödjas av rättspraxis.¹³⁹

---

¹³⁶ Se ovan 4.2.

¹³⁷ 93/13/EEC. För hela direktivet på svenska, se bilaga 1.

¹³⁸ För svensk översättning, se bilaga 1.

¹³⁹ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 67.

5.2 Danmark

5.2.1 Allmänt om oklarhetsregeln i Danmark

I Danmark är oklarhetsregeln lagstadgad i § 38 b DAvtL:

”Opstår der tvivl om forståelsen af en aftale, og har det pågældende aftalevilkår ikke været genstand for individuel forhandling, fortolkes vilkåret på den måde, som er mest gunstig for forbrugeren.”

I förarbetet till den danska avtalslagen så diskuteras EG-direktivet samt oklarhetsregeln tillämpningsområde:

”Direktivet er et minimumsdirektiv, og medlemsstaterne kan derfor inden for det område, der omfattes af direktivet, vedtage eller bevare strengere bestemmelser for at sikre en mere omfattende forbrugerbeskyttelse.

Efter lovforslaget er det kun den særlige fortolkningsregel, som er begrænset til alene at finde anvendelse på vilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling. Fortolkningsreglen går ud på, at uklare aftalevilkår skal fortolkes på den måde, som er mest gunstig for forbrugeren (den nye § 38 b, stk. 1, i aftaleloven.)¹⁴⁰

I förarbetet påtalas att direktivet är ett minimiskydd för konsumenten. Oklarhetsregeln fanns och tillämpades redan innan den lagstodgades, men i och med att direktivet infördes så gav det konsumenten ett lagstadgat skydd.

Den danske författaren Ussing framställer oklarhetsregeln som att: *erklæringen fortolkes mod affatteren*, med andra ord att avtalet ska tolkas till nackdel för författaren. Han påtalar att denna tolkningsregel i första hand ska tillämpas på de avtal som är av standardkaraktär, avtal som är ensidigt upprättade av författaren. Oklarhetsregeln är en tolkningsregel som ska användas då inga andra tolkningsmetoder har gett någon vägledning i tolkningsprocessen.¹⁴¹

5.2.2 Dansk praxis rörande oklarhetsregeln

I U 1964. 786 krävde en försäkringstagare ersättning ur en ansvarsförsäkring för en uppsåtlig orsakad skada denne åsamkat. Försäkringsbolaget vägrade utbetala ersättning med hänvisning till att skadestånd på grund av uppsåtligt orsakad skada undantogs från försäkringen enligt försäkringsvillkoren. Højesterett fastslog att försäkringstagaren hade rätt till ersättning för sin skada med hänvisning till oklarhetsregeln. Undantaget begränsade försäkringstagarens rätt till kompensation i förhållande till den

---

¹⁴⁰ Lovforslag nr L 27 1994-95, spørgsmål 4.

¹⁴¹ Ussing, *Aftaler – på formuerettens område*, s. 37.

dispositiva regleringen i § 19 DFAL¹⁴². I detta fall ansågs inte undantaget tillräckligt tydligt utan försäkringsbolaget blev tvungna att ersätta försäkringstagaren.

Lagtexten ifråga var dispositiv, undantagsvillkoret avvek från dessa dispositiva regler och i dessa fall behöver inte försäkringsvillkoret vara så oklart för att oklarhetsregeln ska bli tillämplig. Radetzki påpekar att i fall som då undantagsvillkor avviker från dispositiv rätt så förefaller oklarhetsregelns räckvidd få en större omfattning.¹⁴³

I U 1990. 426 rörde frågan tolkningen av omfattningen av en bestämmelse i en familjeförsäkring. Enligt bestämmelsen omfattade försäkringen stöld från låst bagageutrymme i bil. I fallet hade en tjuv brutit sig in i bilen och därifrån avlägsnat en ej fastmonterad platta för att få tillgång till bagaget. Försäkringsbolaget hävdade att ersättning ej skulle utbetalades eftersom stölden ej skett genom ett låst bagageutrymme. Højesterett ansåg att försäkringsbolaget kunde avböja ersättning eftersom bilens bagageutrymme inte var tillräckligt avskilt från kupén. Däremot så var detta undantag inte tydligt nog formulerat utan oklarhetsregeln fick här avgöra fallet till följd att försäkringsbolaget blev ersättningskyldigt.

Bilen samt bagageutrymmet var vid inbrottstillfället låsta. Därav måste det normala aktsamhetskrav som kan krävas av en försäkringstagare anses som uppfyllt. Enligt försäkringen så täcks dock ej detta inbrott eftersom plattan som separerar kupén från bagaget inte var tillräckligt ordentligt fastmonterad. Detta borde inte spela någon roll då hela bilen var låst. Försäkringstagaren har varit aktsam och haft bilen ordentligt låst, att sedan plattan kunde avlägsnas bör inte drabba försäkringstagaren. Bilen var låst och en stöld genomfördes då tjuven bröt sig in, vilken inbrottsväg han använde borde inte avgöra om ersättning skulle utbetalas eller ej.

---

¹⁴² § 18 DFAL: ”Fremkalder den sikrede forsætligt forsikringsbegivenheden, har han ikke noget krav mod selskabet.

Stk. 2. Har han fremkaldt forsikringsbegivenheden ved en uagtsomhed, der under de foreliggende omstændigheder må betegnes som grov, skal det under hensyn til skyldgraden og omstændighederne i øvrigt afgøres, om erstatning skal ydes og i bekræftende fald med hvilket beløb. Ved livsforsikring og ansvarsforsikring hæfter selskabet dog fuldt ud.”

§ 19 DFAL: ”Bestemmelserne i § 18 om bortfald eller begrænsning af selskabets ansvar finder ikke anvendelse, når den sikrede var under 14 år eller på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsvirring eller lignende tilstand har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt. Stk. 2. Det samme gælder, når den handling, hvorved forsikringsbegivenheden forårsages, foretages til afværgelse af skade på person eller ejendom under sådanne omstændigheder, at handlingen må anses som forsvarlig.”

¹⁴³ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 77.

5.3 Norge

5.3.1 Allmänt om oklarhetsregeln i Norge

I Norge finns oklarhetsregeln lagstadgad i § 37 punkt 3 NAVtL:¹⁴⁴

”For vilkår som ikke er individuelt forhandlet, og som inngår i en avtale mellom en forbruker og en næringsdrivende, gjelder følgende:(...)”

3. Ved tvil om tolkningen av et avtalevilkår, skal vilkåret tolkes til fordel for forbrukeren.”

Oklarhetsregeln tillämpades även innan den blev lagstadgad, vilket kan utläsas i förarbetet till införelsen av § 37 NAVtL. I förarbetet påtalas detta samt att lagstadgandet inte skulle komma att förändra det nuvarande rättsläget.¹⁴⁵

I norsk doktrin återfinns en något mer omfattande definition av oklarhetsregeln. Ett oklart avtal ska tolkas till nackdel för den som borde ha uttryckt sig tydligare, eller till nackdel för den som har haft störst ansvar och möjlighet till att kunna avvärja den oklara situationen.¹⁴⁶ Den norske författaren Huser formulerar oklarhetsregeln som:

*”En avtale bør i tvilstilfelle tolkes mot den av partene, som kan sies å ha størst ansvar for den uklarhet som har forårsaket tolkningstvilen.”*¹⁴⁷

Den norske författaren Arnholm för ett resonemang om att båda parterna måste ta lika ansvar för att avtalet är tydligt och riktigt, men att det inte är detta som oklarhetsregeln går ut på. Arnholm menar att eftersom det oftast är en part som är starka-

---

¹⁴⁴ § 37 NAVtL: *”For vilkår som ikke er individuelt forhandlet, og som inngår i en avtale mellom en forbruker og en næringsdrivende, gjelder følgende:*

1. Ved anvendelse av § 36 skal det tas hensyn til forhold som nevnt i § 36 annet ledd. Senere inntrådte forhold skal likevel ikke tillegges betydning til skade for forbrukeren med den virkning at et avtalevilkår som ellers ville anses som urimelig, blir ansett som rimelig. 2. Hvis ett eller flere avtalevilkår medfører en betydelig skjevhet til skade for forbrukeren i de rettigheter og plikter partene har etter avtalen, kan forbrukeren ved anvendelse av § 36 kreve at avtalen for øvrig skal være bindende for partene, dersom den kan bestå med uforandret innhold. 3. Ved tvil om tolkningen av et avtalevilkår, skal vilkåret tolkes til fordel for forbrukeren. 4. En næringsdrivende som hevder at et avtalevilkår er individuelt forhandlet, må godtgjøre dette. Med forbruker menes i denne bestemmelsen enhver fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet.

Inneholder en avtale som har nær tilknytning til EØS-landenes territorium, en bestemmelse om at lovgivningen i et land utenfor dette området skal anvendes på avtalen, gjelder bestemmelsen ikke for spørsmål om urimelige avtalevilkår mellom en forbruker og en næringsdrivende, hvis forbrukeren ved dette får en dårligere beskyttelse mot slike vilkår.”

¹⁴⁵ Se Ot prp nr 89 1993-94 s. 10: *”Vi vil understreke at tolkningsregelen neppe medfører endringer i forhold til det som allerede følger av uskreven norsk rett”.*

¹⁴⁶ Huser, *Avtaletolkning*, s. 560 f.

¹⁴⁷ *A.a.* s. 553.

re i avtalsförhållandet så ska oklarheten tolkas till nackdel för denne.¹⁴⁸ Huser påtalar att oklarhetsregeln är en kompletterande tolkningsregeln som bara tillämpas då inga andra tolkningsmetoder har gett resultat.¹⁴⁹

5.3.2 Norsk praxis rörande oklarhetsregeln

I Rt 1952 s. 670 gällde frågan om ersättning skulle utgå till försäkringstagaren för att denne hade blivit rånad. Då Norge var ockuperat av Tyskland blev försäkringstagaren rånad av motståndsrörelsen. Försäkringsgivaren ville ej ersätta skadan med hänvisning till att den uppkommit i samband med krig. I Høyesterett påtalades att eftersom undantagsvillkoret inte var tillräckligt tydligt formulerat om vad som inte skulle omfattas av försäkringen så blev försäkringsbolaget ersättningskyldigt.

Försäkringstagaren blev rånad och försäkringen hade under normala omständigheter täckt denna skada. I detta fall menade försäkringsbolaget att rånet skett på grund av att krig rådde i landet och att rånet ej då skulle ersättas. Detta undantag var inte tydligt nog formulerat, därför skulle rånet ersättas oavsett denna omständighet.

I Rt 1980 s. 1037 tillämpades oklarhetsregeln också till försäkringstagarens fördel. Frågan gällde hur ett villkor för motoransvarsförsäkring skulle tolkas. Försäkringstagaren orsakade en skada på bilen då denne körde rattfull och krävde ersättning av försäkringsbolaget. Försäkringsbolaget nekade ersättning och hänvisade till undantagsvillkoret. I detta påtalades att ersättning inte utbetalades då bilen framförts på ett *felaktigt sätt*. I fallet påpekade försäkringsbolaget även att om försäkringen skulle omfatta rattonykerhet så skulle premien vara betydligt dyrare. Enligt Høyesterett så var inte undantaget tillräckligt tydligt utan oklarhetsregeln blev tillämplig och drabbade därför den som skrivet undantaget, försäkringsbolaget blev ersättningskyldigt.

Radetzki påtalar detta fall som ett mycket tydligt exempel på oklarhetsregelns enorma räckvidd vid konsumentförsäkring. Försäkringstagaren har utfört en brottslig handling men detta har domstolen överseende med och går endast på oklarhetsregeln.¹⁵⁰ Fallet fick en märklig utgång eftersom ersättning skulle utbetalas till försäkringstagaren. I undantaget står att ersättning inte utbetalas då bilen framförts på ett *felaktigt sätt*. Brottsliga handlingar måste anses vara ett exempel på att bilen har framförts på *felaktigt sätt*. Dock så ansåg domstolen att det inte var tillräckligt tydligt formulerat med vad som skulle anses som *felaktigt*.

Gemene man är väl medveten om att rattonykerhet är en brottslig handling. Detta måste anses vara ett felaktigt sätt att framföra ett fordon på såsom avsett i försäkringsvillkoren. På grund av detta borde ej oklarhetsregeln ha tillämpats.

---

¹⁴⁸ *Arnholm, Alminnelig avtalerett, s. 132.*

¹⁴⁹ *Huser, Avtaletolkning, s. 565.*

¹⁵⁰ *Radetzki, Orsak och skada, s. 77.*

5.4 Storbritannien

5.4.1 Allmänt om oklarhetsregeln i Storbritannien

Oklarhetsregeln har sedan länge tillämpats av de engelska domstolarna,¹⁵¹ men oklarhetsregeln lagstodgades först 1995. Huser påpekar att det inom engelsk rätt har utvecklats en egen version av oklarhetsregeln benämnd *contra proferentem*.¹⁵² Denna *contra proferentem* användes redan på 1500-talet och då innebar den att avtalstext skulle tolkas till nackdel för den som författat den.¹⁵³

Oklarhetsregeln är lagstadgad i artikel 7 i the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations (SI 1999 No 2083).¹⁵⁴ I artikeln står:

“(1) A seller or supplier shall ensure that any written term of a contract is expressed in plain, intelligible language.

(2) If there is doubt about the meaning of a written term, the interpretation which is most favourable to the consumer shall prevail but this rule shall not apply in proceedings brought under regulation 12”.

Särskilt inom det anglosaxiska rättsområdet så görs uppfattningen att om det uppstår tvekan om hur ett avtal ska tolkas så ska försäkringstagaren vara den som ska få fördelen av denna oklarhet, *the benefit of the doubt*. Oklarhetsregeln är särskilt tillämplig på undantagsklausuler, då de ska tolkas till nackdel för den som har infört undantagsklausulerna i avtalet.¹⁵⁵ En engelsk domare uttryckte en gång att:

*”den försäkringsgivare, som hade det engelska språkets hela rikedom att hålla sig till då det gällde att formulera ett avtal på sådant sätt att det skulle klart uttrycka hans mening, men icke lyckades häri, finge skylla sig själv.”*¹⁵⁶

5.4.2 Brittisk praxis rörande oklarhetsregel

I *Houghton v. Trafalgar Insurance Co. Ltd*¹⁵⁷, rörde frågan om en bilförsäkring täckte skada orsakad av att bilen var lastad med mer än tillåtet. Försäkringstagaren krockade och den försäkrade bilen blev förstörd. Vid olyckan var det sex personer i bilen, fast den endast var avsedd för fem personer. Försäkringsbolaget nekade därför ersättning

---

¹⁵¹ Se *Neill v. Duke of Devonshire* (1883) 8 App.Cas. 135. samt *Burton v. English* (1883) 12 Q.B.D. 218.

¹⁵² Huser, *Avtaletolkning*, s. 352.

¹⁵³ *A.a.* s. 174 f.

¹⁵⁴ Tidigare hette lagen the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations (SI 1994 No 3159), oklarhetsregeln var där stadgad i artikel 6.

¹⁵⁵ *Lewison, The interpretation of contracts*, s. 168.

¹⁵⁶ *Hasselrot, Festschrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, Om tolkning av sjöförsäkringsavtal*, s. 231 f.

¹⁵⁷ *Houghton v. Trafalgar Insurance Co. Ltd* [1954] 1 Q.B. 247.

med hänvisning till försäkringsvillkoret att bilen var lastad med mer vikt än tillåtet. I försäkringsvillkoret var angivet att en skada skulle undantagas ifall den var:

*"caused or arising whilst the car is conveying any load in excess of that for which it was constructed."*¹⁵⁸

Somervell L.J. påtalade i fallet att:

*"If there is any ambiguity, since it is the defendants' clause, the ambiguity will be resolved in favour of the assured. In my opinion, the words relied on, 'any load in excess of that for which it was constructed,' only clearly cover cases where there is a weight load specified in respect of the motor-vehicle, be it lorry or van."*¹⁵⁹

Domaren utredde i domskälet att försäkringsvillkoret måste tolkas i dess allmänna rättsliga betydelse. Somervell ansåg att undantag bör tydliggöras mycket noga.¹⁶⁰ Fallet avgjordes till försäkringsbolagets nackdel. Försäkringsvillkoret var oklart och oklarhetsregeln tillämpades till förmån för försäkringstagaren, ersättning skulle utbetalas.

I ett fall från 1976 behandlades oklarhetsregeln men utfallet blev inte till försäkringstagarens fördel. I *Young v. Sun Alliance & London Insurance Ltd*¹⁶¹ hade försäkringstagaren en försäkring som täckte skador i samband med storm, regn samt översvämning. Försäkringstagarens badrum på bottenvåningen blev förstört i samband med att vatten kom upp från en vattenväg under jord. Försäkringstagaren hävdade att försäkringen omfattade detta då det var fråga om en översvämning. Eftersom begreppet *översvämning* var så vagt hur det skulle tolkas så skulle begreppet enligt oklarhetsregeln tolkas till nackdel för försäkringsbolaget. Försäkringsbolaget ville inte ersätta skadan eftersom de ansåg att översvämningen ska vara något plötsligt och oförutsett, en våg av vatten istället för som i detta fall då vattnet har sipprat fram. I fallet diskuterades hur begreppet *flood*, (*översvämning*) skulle tolkas:

*"People often used the word 'flood' colloquially to describe an overflow of water in their houses, such as a sink overflowing; but in my judgment it is not what is meant by 'flood' in the insurance policy. A 'flood' is something large, sudden and temporary, not naturally there, such as a river overflowing its banks. In my judgment the water in the plaintiff's lavatory was not there as the result of a 'flood' within the meaning of the policy."*¹⁶²

---

¹⁵⁸ *Houghton v. Trafalgar Insurance Co. Ltd* [1954] 1 Q.B. 247.

¹⁵⁹ *Houghton v. Trafalgar Insurance Co. Ltd* [1954] 1 Q.B. 247 p. 249.

¹⁶⁰ *Houghton v. Trafalgar Insurance Co. Ltd* [1954] 1 Q.B. 247 p. 249: "I would like to add that if this or any other insurance company wishes to put forward a policy which will be inapplicable when an extra passenger is carried, I hope that they will print their provision in red ink so that the assured will have it drawn to his particular attention."

¹⁶¹ *Young v. Sun Alliance & London Insurance Ltd* [1976] 2 Lloyd's Rep. 189.

¹⁶² *Young v. Sun Alliance & London Insurance Ltd* [1976] 2 Lloyd's Rep. 189 p. 190.

Domstolen började med att titta på ordalydelsen men kunde inte finna någon bra tolkning av begreppet. I nästa steg diskuterade domstolen hur begreppet skulle tolkas av en vanlig person. Men i och med att det var ett begrepp använt inom försäkringsbranschen så skulle det tolkas enligt branschpraxis. Enligt denna så skulle begreppet anses vara något plötsligt, oförutsett som inte naturligt var där, såsom en flod som svämmar över. Domstolen kom fram till att oklarhetsregeln inte skulle tillämpas då begreppet inte var tillräckligt otydligt. *Översvämning* skulle tolkas restriktivt och begreppet *översvämning* innebar något våldsamt och onormalt. I detta fall fanns redan vattnet hos försäkringstagaren, men ökade i mängd och därför sipprade vattnet upp i badrummet. Domstolen kom fram till att översvämning ska sättas i samband med storm, i fråga om försäkringsvillkor. Domstolen ansåg att det i detta fall inte var fråga om en översvämning i den betydelse som försäkringsvillkoret avsåg. Försäkringsbolaget utbetalade ingen ersättning för skadorna i badrummet.

Oklarhetsregeln diskuterades i fallet men domstolen valde istället en restriktiv tolkning av begreppet. I första hand ska ordalydelsen vägleda, i andra hand ska begreppet sättas in i sitt sammanhang och tolkas enligt branschpraxis. Oklarhetsregeln ska vara en sista utväg när inga andra metoder kan ge svar. Begreppet *översvämning* ska sättas in i sitt sammanhang och det kräver även något våldsamt och kraftigt för att översvämningen ska ersättas, det krävs mer än framsipprande vatten.

5.5 Jämförelse mellan Sveriges, Danmarks, Norges och Storbritanniens tillämpning av oklarhetsregeln

Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, eftersom försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering.

Oklarhetsregeln som återfinns i den svenska 10 § AVLK, den danska § 38 b DAvtL, den norska § 37 NAVtL samt den brittiska artikel 7 i the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations bygger på samma EG-direktiv¹⁶³ om oskäligen villkor i konsumentavtal. Oklarhetsregelns tillämpning på konsumentförhållanden har sin motsvarighet i artikel 5 i direktivet.

Anmärkningsvärt är att samtliga länders lagstadgade oklarhetsregel har en begränsad räckvidd. Detta innebär att oklarhetsregeln med stöd av lagtexten endast kan tillämpas på avtal mellan näringsidkare och konsument, andra avtal faller utanför. Dessa avtal som inte rör konsument och näringsidkare får istället då oklarhetsregeln tillämpas stödjas av rättspraxis.¹⁶⁴

I norsk doktrin återfinns en något mer omfattande definition av oklarhetsregeln. Ett oklart avtal ska tolkas till nackdel för den som borde ha uttryckt sig tydligare eller till nackdel för den som har haft störst ansvar och möjlighet till att kunna avvärja den

---

¹⁶³ 93/13/EEG se bilaga 1.

¹⁶⁴ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 67.

oklara situationen.¹⁶⁵ I svensk rätt har oklarhetsregeln samma definition, oklarheten skall tolkas till nackdel för den som författat den samt till nackdel för den som har haft stort möjlighet till att kunna avvärja den.¹⁶⁶ I Storbritannien tillämpas endast oklarhetsregeln i enlighet med *contra proferentem*. Denna användes redan på 1500-talet och den innebär att avtalstext ska tolkas till nackdel för den som författat den.¹⁶⁷ I dansk rätt finns inte en lika vidsträckt definition av oklarhetsregeln som i Norge och Sverige. I Danmark definieras oklarhetsregeln på samma sätt som i Storbritannien, det vill säga att oklarheten ska tolkas till nackdel för den som författat den.¹⁶⁸

I Storbritannien påtalade en engelsk domare att *this rule is not to be resorted nor to be relied on but when all other rules of exposition fail*, det vill säga att oklarhetsregeln endast ska användas då andra tolkningsmetoder inte har gett något resultat.¹⁶⁹ I Sverige har detta också påtalats av ett flertal författare, exempelvis Ramberg som gör gällande att tolkningsreglerna används som en sista utväg då avtalet inte har kunnat tolkas med hjälp av de ordinära tolkningsmetoderna.¹⁷⁰ I Norge och Danmark följs samma prioritetsordning, oklarhetsregeln tillämpas som en sista utväg.

I Danmark, Norge, Sverige och Storbritannien så tillämpas oklarhetsregeln i stort sett endast på avtal som är av standardkaraktär. Exempelvis försäkringsavtal där försäkringsgivaren ensidigt upprättat försäkringsvillkoren.

Rättsutvecklingen i Danmark, Norge samt Sverige har varit liknande de senaste åren. Avgöranden i dessa länder kan inte tillmätas så stor betydelse utanför ländernas gränser, men i och med den liknande utvecklingen så borde fallen ändå teoretiskt sett kunna ge viss vägledning länderna sinsemellan.¹⁷¹

5.6 Sammanfattande kommentarer

Oklarhetsregeln som återfinns i den svenska 10 § AVLK, den danska § 38 b DAvtL, den norska § 37 NAVtL samt i artikel 7 i the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations bygger på samma EG-direktiv om oskäligen villkor i konsumentavtal.

Ussing beskriver den danska oklarhetsregeln innebörd som *erklæringen fortolkes mod affatteren*, med andra ord att avtalet ska tolkas till nackdel för författaren. Han påtalar att denna tolkningsregel i första hand ska tillämpas på de avtal som är av standardkaraktär, avtal som är ensidigt upprättade av författaren. I norsk doktrin återfinns en

---

¹⁶⁵ Huser, *Avtaletolkning*, s. 560 f.

¹⁶⁶ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 98.

¹⁶⁷ Huser, *Avtaletolkning*, s. 174 f.

¹⁶⁸ Ussing, *Aftaler – På formuerettens område*, s. 37.

¹⁶⁹ Hasselrot, *Festskrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, Om tolkning av sjöförsäkringsavtal*, s. 232.

¹⁷⁰ Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, s. 91.

¹⁷¹ Radetzki, *Orsak och skada*, s. 131.

något mer omfattande definition av oklarhetsregeln. Ett oklart avtal ska tolkas till nackdel för den som borde ha uttryckt sig tydligare eller till nackdel för den som har haft störst ansvar och möjlighet till att kunna avvärja den oklara situationen. I Storbritannien har oklarhetsregeln sedan länge tillämpats av de engelska domstolarna. Denna contra proferentem användes redan på 1500-talet då den innebar att avtalstext ska tolkas till nackdel för den som författat den. Särskilt inom det anglosaxiska rättsområdet så görs uppfattningen att om det uppstår tvekan om hur ett avtal ska tolkas så ska försäkringstagaren vara den som ska få fördelen av denna oklarhet, the benefit of the doubt. Oklarhetsregeln är särskilt tillämplig på undantagsklausuler, då de ska tolkas till nackdel för den som har infört undantagsklausulerna i avtalet.

Samtliga häri behandlade länders lagstadgade oklarhetsregel har en begränsad räckvidd. Detta innebär att oklarhetsregeln med stöd av lagtexten endast kan tillämpas på avtal mellan näringsidkare och konsument, andra avtal faller utanför. Dessa avtal som inte rör konsument och näringsidkare får istället då oklarhetsregeln tillämpas stödjas av rättspraxis. I både Danmark, Norge, Sverige och Storbritannien så tillämpas oklarhetsregeln i stort sett endast på avtal som är av standardkaraktär. Exempelvis försäkringsavtal där försäkringsgivaren ensidigt upprättat försäkringsvillkoren.

6 Avslutande summering

En försäkring innebär att försäkringsgivaren åtar sig att mot ersättning utbetala gottgörelse till försäkringstagaren för den händelse en risk skulle förverkligas. Försäkringskonceptet innebär en organiserad samverkan av flera personer utsatta för samma risker, som vill åstadkomma en inbördes riskutjämning. Försäkringsvillkoren är oftast mycket omfattande på grund av de komplicerade försäkringstekniska överväganden som försäkringsgivaren måste ta hänsyn till. Försäkringsgivaren ska beakta att premien motsvarar dess ansvar, bedömningen av skadan och skadeförloppet ska ske förhållandevis fort. Dessutom ska inte försäkringsskyddet uppmuntra till någon form av vårdslöshet. De lagar som främst reglerar försäkringsrätten i Sverige är FRL, FAL samt KFL. Det huvudsakliga syftet med FAL och KFL är att inskränka försäkringsbolagens rätt till att ensidigt utforma försäkringsvillkoren. Lagarnas bestämmelser är i många fall tvingande till försäkringstagarens fördel.

Tolkningstvister förekommer mellan försäkringsgivare och försäkringstagare. Ofta beror tvisterna på att försäkringsvillkoren är svåra att förstå. De flesta oenigheter löses inte av domstol utan av ARN som kan rekommendera hur en eventuell osämja bör lösas. ARN:s rekommendationer är dock ej bindande för parterna utan för att få ett beslut verkställt krävs ett domstolsavgörande. Oftast brukar dock parterna följa dessa rekommendationer.

Vid en eventuell oenighet mellan parterna gällande avtalets innehåll måste, vid alla former av avtal, en tolkning göras för att fastställa innehållet. Regler om avtalstolkning saknas dock i FAL, tolkning av försäkringsavtal och tvister får istället lösas efter allmänna principer. I första hand görs ett försök att fastställa vad parterna hade för avsikt vid avtalsslutet. Vid fastställandet av den gemensamma partsviljan tas även hänsyn till hur parterna tidigare har handlat i liknande avtal sinsemellan. Om det inte går att utreda vad parterna vid avtalets ingående hade för avsikt så ska man vid avtalets tolkning ha som utgångspunkt avtalets lydelse i objektiv mening. Den objektiva tolkningsmetoden används både vid tolkning av såväl individuellt upprättade avtal, skriftliga avtal såsom standardavtal. Den innebär att man utgår från avtalets normala språkliga betydelse. Då ingen av de olika tolkningsmetoderna har gett resultat så blir tolkningsreglerna aktuella. Oklarhetsregeln är en av de tolkningsregler som främst tillämpas vid avtalstolkning.

Till grund för oklarhetsregelns uppkomst låg behovet av att kompensera försäkringstagaren för sitt underläge, då försäkringstagaren inte hade något inflytande över avtalets formulering. Försäkringsgivarna har genom denna oklarhetsregel press på sig att utforma villkoren mycket tydligt så att inga missförstånd uppstår. Oklarhetsregeln innebär att tolkning ska ske till nackdel för den part som har haft skuld till otydligheten eller som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten. Då det inte kan urskiljas vilken part som har haft störst möjlighet till att förhindra oklarheten så ska klausulen tolkas till nackdel för den som har författat den. Oklarhetsregelns tillämpning på konsumentförhållanden är lagstadgad i svensk rätt i 10 § AVLK:

”Om innebörden av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling är oklar, skall vid en tvist mellan en näringsidkare och en konsument villkoret tolkas till konsumentens förmån.”

Oklarhetsregeln tillämpas ofta på standardiserade avtalsvillkor som den ena parten ensidigt utformat. Oklarheten måste inte bero på en otydlighet i texten utan det kan också föreligga en oklarhet i avtalet på grund av att det har redigerats på ett sätt som gör läsaren förvirrad. Det ställs högre krav på tydlighet för klausuler som kan sätta lagens dispositiva regler ur kraft.

I förarbetet till AVLK påpekas att innebörden av ett avtalsvillkor inte kan anses oklar i de fall då en gemensam partsavsikt kan fastställas. I de fall skall villkoret ges det innehåll som parterna avsett. Det gäller även om villkorets ordalydelse i och för sig lämnar utrymme för flera andra tolkningar. Oenighet råder om vems språkbruk som ska vägleda bedömningen av otydliga försäkringsvillkor för en tillämpning av oklarhetsregeln, ifall det är försäkringstagaren eller domstolen som ska avgöra vad en oklarhet är. Men med tanke på att försäkringsvillkoret skrivs till och för försäkringstagaren så bör försäkringsvillkoret därför vara mycket tydligt och välformulerat. Detta för att ge försäkringstagarna en chans att kunna sätta sig in i försäkringens omfattning och dess undantag. Därför bör det vara utifrån försäkringstagarnas kunskaper som tolkningen av försäkringsvillkor skall göras om oklarhet föreligger.

Oklarhetsregeln som återfinns i den svenska 10 § AVLK, den danska § 38 b DAvtL, den norska § 37 NAVtL samt i artikel 7 i the Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations bygger på ett EG-direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal. Samtliga länders lagstadgade oklarhetsregel har en begränsad räckvidd. Detta innebär att oklarhetsregeln med stöd av lagtexten endast kan tillämpas på avtal mellan näringsidkare och konsument. De avtal som inte rör näringsidkare kontra konsument, till exempel företagsförsäkringar, får istället då oklarhetsregeln tillämpas stödjas av rättspraxis. I både Danmark, Norge, Sverige och Storbritannien så tillämpas oklarhetsregeln i stort sett endast på avtal som är av standardkaraktär.

I praxis har tolkningsmetodernas tillämpningsordning fastställts. Vid tolkningen av ett försäkringsvillkor ska hänsyn tas till, utöver ordalydelsen, klausulens syfte, försäkringens och kundkretsens art, traditioner i fråga om formulering, anslutning till lagens uttryckssätt och gängse praxis. Om något resultat inte kan uppnås vid en sådan prövning så får vägledning sökas bland mera generella tolkningsregler, såsom oklarhetsregeln. I de fall som har behandlats och analyserats i denna uppsats så kan ett samband lyftas fram. Då det inte har varit fråga om konsumentförsäkringar så har domstolen följt denna tillämpningsordning av tolkningsmetoderna. Även om det i flera fall har varit otydligt så har tolkningen skett till försäkringstagarens nackdel, då domstolen valt att följa den ovannämnda tillämpningsordningen.

Domstolen påvisar i flera fall vid oenigheter i fråga om konsumentförsäkringar en mer långtgående tillämpning av oklarhetsregeln. Avsikten är att värna om konsumenten och poängtera försäkringsgivarens ansvar i att vara tydlig i utformningen av försäkringsvillkoren. Om oklarheten skulle ges den snävare innebörden så skulle försäkringsskyddet begränsas, vilket domstolen försöker förhindra. I och med att försäk-

Avslutande summering

ringstagaren är den underlägsna parten i avtalssituationen så försöker domstolen i så stor utsträckning som möjligt att skydda denne och ställa höga krav på försäkringsgivarna.

Vilken nivå av oklarhet som krävs för att oklarhetsregeln ska bli tillämplig kan inte till punkt och pricka fastställas även om förarbetena till AVLK ger viss vägledning. I vissa sammanhang krävs dock av författaren till oklarheten bättre tydlighet såsom vid tolkning av villkor som innebär en avvikelse från dispositiv rätt eller vid tolkning av undantagsklausuler. Vad som dock kan konstateras är att i fråga om konsumentförsäkringar så ställs mycket högre krav på tydlighet.

Referenslista

Offentligt tryck

Danmark

Aftalelov. Lovbekendtgørelse nr 600 af 8 september 1986

Lovforslag nr L 27 1994-95, Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandlinger på formuerettens område og visse andre love (Urimelige aftalevilkår i visse forbrugerftaler m.v.)

Frankrike

Code Civil

Norge

Lov 31 mai 1918 nr 4 om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer

Ot prp nr 89 (1993-94), Om lov om endring i avtaleloven

Storbritannien

The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations (SI 1999 No 2083)

Sverige

Försäkringsrörelselag (1982:713)

Konsumentförsäkringslag (1980:38)

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden

Lag (1927:77) om försäkringsavtal

Skadeståndslag (1972:207)

Ds 1993:39 Ny försäkringsavtalslag

Prop. 1994/95:17 Oskäligen avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäligen avtalsvillkor i konsumentförhållanden

Prop. 2003/04:150 Ny försäkringsavtalslag

Tyskland

Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen

Övrigt

Rådets Direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskälliga villkor i konsumentavtal

Rättspraxis

Danmark

U 1964. 786

U 1990. 426

Norge

Rt 1952 s. 670

Rt 1980 s. 1037

Storbritannien

Burton v. English (1883) 12 Q.B.D. 218

Houghton v. Trafalgar Insurance Co.Ltd. [1954] 1 Q.B. 247

Neill v. Duke of Devonshire (1883) 8 App.Cas. 135

Young v. Sun Alliance & London Insurance Ltd [1976] 2 Lloyd's Rep. 189

Sverige

NJA 1945 s. 504

NJA 1951 s. 765

NJA 1963 s. 683

NJA 1971 s. 502

NJA 1975 s. 733

NJA 1978 s. 628

NJA 1987 s. 835

NJA 1988 s. 408

NJA 1989 s. 346

Referenslista

NJA 1996 s. 68

NJA 1998 s. 448

NJA 2000 s. 225

NJA 2001 s. 750

AD 1976 nr 134

AD 1981 nr 65

Nämndpraxis

ARN

ARN 2000-3757

ARN 2000-5999

SkVN

SkVN 91/1973

SkVN 12/1980

SkVN 15/1994

Litteratur

Adlercreutz, A, Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt, 10 uppl. Norstedts juridik, Lund 1995

Adlercreutz, A, Avtalsrätt I, 11 uppl. Juristförlaget i Lund, Lund 2000

Adlercreutz, A, Avtalsrätt II, 5 uppl. Juristförlaget i Lund, Lund 2001

Arnholm, CJ, Alminnelig avtalerett, Johan Grundt Tanum, Oslo 1949

Baur, AC & Roos, CM, Vad täcker hemförsäkringen?, Norstedts, Stockholm 1979

Bengtsson, B, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer, 6 uppl. Norstedts juridik, Stockholm 2004

Bernitz, U, Standardavtalsrätt, 6 uppl. Juristförlaget, Stockholm 1993

Dufwa, B. W, Försäkringsrätt: Norstedts juridiska handbok. Sandgren, C (red), 17 uppl. Norstedts juridik, Stockholm 2001

Festskrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, Svensk juristtidning, Stockholm 1931

Fohlin, P, Avtalstolkning, Iustus förlag, Uppsala 1989

Grönfors, K, Avtalslagen, 2 uppl. Norstedts gula bibliotek, Stockholm 1989

Referenslista

- Hedwall, M, Tolkning av kommersiella avtal, Juristförlaget, Stockholm 1994*
- Hellner, J, Försäkringsrätt, 2 uppl. Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr 15, Stockholm 1965*
- Huser, K, Avtaletolking, Universitetsforlaget, Bergen 1983*
- Lehrberg, B, Avtalsstolkning, 3 uppl. I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Uppsala 2003*
- Lehrberg, B, Praktisk juridisk metod, 2 uppl. Iustus förlag AB, Uppsala 1993*
- Lewison, K, The interpretation of contracts, 2 uppl. Sweet & Maxwell, London 1997*
- Radetzki, M, Orsak och skada – Om tolkning av ansvarsbärande orsaksvillkor i avtal om egendomsförsäkring, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Stockholm 1998*
- Ramberg, C, & Ramberg, J, Avtalsrätten – En introduktion, 2 uppl. Norstedts juridik, Göteborg 2003*
- Ramberg, J, Allmän avtalsrätt, 3 uppl. Juristförlaget, Stockholm 1991*
- Ramberg, J, Allmän avtalsrätt, 4 uppl. Juristförlaget, Stockholm 1996*
- Schmidt, F, Faran och försäkringsfallet – En försäkringsrättslig studie, Juridiska fakulteten i Lund, Lund 1943*
- Ussing, H, Aftaler – På formuerettens område, 3 uppl. Juristforbundets forlag, Köpenhamn 1962*
- Wilhelmsson, T, Om styrning av försäkringsvillkor – En rättsvetenskaplig studie angående avtalsfriheten vid frivillig skadeförsäkring, Finlands juristförbunds förlags AB, Vammala 1977*
- Wilhelmsson, T, Standardavtal – Om avtalsbundenhet och oskäligen avtalsvillkor, Finlands juristförbunds förlags AB, Helsingfors 1984*

Internetkällor

- ARN:s hemsida, Ärendegången–från anmälan till beslut, 29/6 2004 (11/4 2005), <http://www.arn.se>
- Konsumenternas försäkringsbyrås hemsida, (21/3 2005), http://www.konsumenternasforsakringsbyra.se/frames.asp?avd=ART_OMP&url=%2Fartikel%2Farticle%2Easp%3F%5Ftp%5Farticle%5Fid%3D14
- Kommentar av Försäkringsförbundet, 11/4 2003 (3/3 2005), <http://www.forsakringsforbundet.com/common/browse.asp?id=3218t>

Bilaga 1 - Direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i konsumentavtal

Europeiska gemenskapernas officiella tidning nr L 095, 21/04/1993 s. 0029 - 0034
Finsk specialutgåva Område 15 Volym 12 s. 0169
Svensk specialutgåva Område 15 Volym 12 s. 0169

RÅDETS DIREKTIV 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artikel 100a i detta,

med beaktande av kommissionens förslag (1),

i samarbete med Europaparlamentet (2),

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande (3), och

med beaktande av följande:

Det är nödvändigt att besluta om åtgärder i syfte att gradvis upprätta den inre marknaden före den 31 december 1992. Den inre marknaden omfattar ett område utan inre gränser med fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital.

Medlemsstaternas lagar om avtalsvillkor mellan den som säljer varor eller tillhandahåller tjänster å ena sidan och en konsument å andra sidan är mycket olika. Följaktligen skiljer sig de nationella marknaderna för försäljning av varor och tillhandahållande av tjänster till konsumenter från varandra och en snedvridning av konkurrensen kan uppstå bland varu- och tjänsteföretagen, i synnerhet när de verkar i andra medlemsstater.

Speciellt medlemsstaternas lagar om oskäliga villkor i konsumentavtal uppvisar påtagliga skillnader.

Det åligger medlemsstaterna att se till att avtal som sluts med konsumenter inte innehåller oskäliga villkor.

Konsumenterna känner normalt inte till de andra medlemsländernas lagregler gällande avtal om försäljning av varor eller tillhandahållande av tjänster. Denna brist på kunskap kan få dem att avstå från direkta köp av varor eller tjänster i en annan medlemsstat.

För att underlätta upprättandet av den inre marknaden och skydda medborgaren i hans roll som konsument när han förvärvar varor och tjänster genom avtal för vilka lagar i andra medlemsländer än hans eget gäller är det väsentligt att eliminera oskäliga villkor från sådana avtal.

Detta kommer att hjälpa varu- och tjänsteleverantörerna att sälja varor och tillhandahålla tjänster, såväl i hemlandet som på den inre marknaden. På så vis stimuleras konkurrensen, vilket bidrar till ett ökat utbud för gemenskapens medborgare i deras egenskap av konsumenter.

Gemenskapens två konsumentpolitiska program (4) understryker vikten av att skydda konsumenterna mot oskäliga avtalsvillkor. Detta skydd bör föreskrivas genom lagar och andra författningar som antingen harmoniseras på gemenskapsnivå eller antas direkt på den nivån.

I enlighet med den princip som läggs fast under rubriken "Skydd av konsumenternas ekonomiska intressen" i de två programmen skall den som förvärvar varor eller tjänster skyddas mot att näringsidkaren missbrukar sin starka ställning och speciellt mot ensidiga standardavtal och oskäligt utelämnande av väsentliga rättigheter i avtalen.

Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. Dessa regler bör gälla alla avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter. Detta direktiv skall därför inte göras tillämpligt på bl.a. anställningsavtal, avtal om arvsrätt, avtal som gäller familjerättsliga rättigheter samt avtal om uppriktande och organisation av bolag.

Konsumenterna måste åtnjuta samma skydd vid både muntliga och skriftliga avtal, och i det sistnämnda fallet oavsett om villkoren finns i ett eller flera dokument.

Den nationella lagstiftningen medger för närvarande bara en partiell harmonisering, och detta direktiv täcker endast avtalsvillkor som inte förhandlats fram individuellt. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att, med iakttagande av fördraget, ge konsumenterna ett bättre skydd genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i detta direktiv.

Sådana författningsföreskrifter hos medlemsstaterna som direkt eller indirekt reglerar villkoren för konsumentavtal antas inte innehålla oskäliga villkor. Därför förefaller det inte nödvändigt att villkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter och principer eller bestämmelser i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt underkastas bestämmelserna i detta direktiv. I det avseendet omfattar uttrycket "bindande författningsföreskrifter" i artikel 1.2 även regler som enligt lagstiftningen gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats.

Medlemsstaterna måste dock se till att oskäliga villkor inte ingår, speciellt som detta direktiv också gäller för näringsverksamhet av offentlig karaktär.

Det är nödvändigt att fastställa allmänna kriterier för bedömningen av om avtalsvillkor är oskäliga.

Bedömningen av om villkor är oskäliga eller inte enligt dessa allmänna kriterier, särskilt i näringsverksamhet av offentlig karaktär som tillhandahåller kollektiva tjänster baserade på solidaritet mellan konsumenterna, måste kompletteras med en metod för att göra en samlad bedömning av de olika berörda intressena; detta grundar kravet på god sed. Vid bedömningen av begreppet god sed skall särskild hänsyn tas till parter-

nas inbördes styrkeförhållande i förhandlingshänseende, huruvida konsumenten har uppmuntrats att acceptera villkoren och om varorna eller tjänsterna sålts eller levererats på kundens särskilda beställning. Näringsidkaren kan uppfylla kravet på god sed genom att handla lojalt och rättvist mot den andre parten, vars legitima intressen han måste beakta.

Den bifogade listan med avtalsvillkor kan vid tillämpningen av detta direktiv bara ses som vägledande. På grund av direktivets karaktär av minimidirektiv får medlemsstaterna genom sin nationella lagstiftning utöka eller begränsa räckvidden för dessa villkor.

Varornas eller tjänsternas karaktär bör inverka på bedömningen av villkorens oskälighet.

Vid tillämpningen av detta direktiv skall inte bedömningen av villkorens oskälighet omfatta villkor som beskriver avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan kvaliteten och priset på varorna eller tjänsterna. Avtalets huvudföremål och förhållandet mellan kvaliteten och priset kan likväl tas i beaktande vid bedömningen av skäligheten hos andra villkor. Härav följer bl.a. att någon sådan bedömning inte skall göras av villkor i försäkringsavtal som tydligt definierar och begränsar den försäkrade risken och försäkrarens förpliktelser, eftersom dessa restriktioner beaktas vid beräkningen av den premie som erläggs av konsumenten.

Avtalen skall formuleras på ett klart och begripligt språk och konsumenten skall ha en reell möjlighet att granska alla villkoren. I tveksamma fall skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla.

Medlemsstaterna skall säkerställa att oskäligen villkor inte förekommer i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter. Om sådana villkor ändå förekommer skall de inte vara bindande för konsumenten men avtalet skall fortsätta att vara bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.

Det finns en risk för att konsumenterna i vissa fall fräntas skyddet i detta direktiv genom att avtalet utpekar ett tredje lands lag som den lag som skall tillämpas på avtalet; bestämmelser skall därför tas med i detta direktiv för att avvärja denna risk.

Personer eller organisationer som anses ha ett befogat intresse i saken enligt medlemsstatens lagstiftning skall ha möjlighet att vidta rättsliga åtgärder mot standardvillkor i avtal som sluts med konsumenter, i synnerhet oskäligen villkor, antingen inför en domstol eller inför en förvaltningsmyndighet med behörighet att fatta beslut angående klagomål eller att sätta igång en lämplig rättslig process. Denna möjlighet innebär dock inte någon förhandsgranskning av de allmänna villkoren inom en given ekonomisk sektor.

Medlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäligen villkor i konsumentavtal.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäligen villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.

Artikel 2

I detta direktiv avses med

- a) oskäligen villkor: avtalsvillkor som definieras i artikel 3,
- b) konsument: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke,
- c) näringsidkare: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.

Artikel 3

1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

Den omständigheten att vissa delar av ett villkor eller ett särskilt villkor har varit föremål för individuell förhandling utesluter inte att denna artikel tillämpas på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal.

Om en näringsidkare hävdar att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående.

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäligen.

Artikel 4

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i

samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.

Artikel 5

I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvilkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Denna tolkningsregel gäller inte vid de förfaranden som föreskrivs i artikel 7.2.

Artikel 6

1. Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.

2. Medlemsstaterna skall, för de fall då avtalet har nära anknytning till medlemsstaternas territorium, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att konsumenterna inte förlorar det skydd som ges i detta direktiv på grund av att ett tredje lands lagstiftning väljs som tillämplig lag för avtalet.

Artikel 7

1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.

3. De rättsliga åtgärder som avses i punkt 2 får, med beaktande av nationella rättsregler, åtskilt eller gemensamt riktas mot flera sådana näringsidkare inom samma näringsområde eller dessas sammanslutningar som använder eller rekommenderar användandet av samma allmänna avtalsvillkor eller liknande villkor.

Artikel 8

För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.

Artikel 9

Kommissionen skall till Europaparlamentet och till rådet överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv senast fem år efter den dag som anges i artikel 10.1.

Artikel 10

1. Medlemsstaterna skall senast den 31 december 1994 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

Dessa bestämmelser skall tillämpas på alla avtal som sluts efter den 31 december 1994.

2. När medlemsstaterna antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

3. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 11

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Luxemburg den 5 april 1993.

På rådets vägnar

N. HELVEG PETERSEN

Ordförande

(1) EGT nr C 73, 24.3.1992, s. 7.

(2) EGT nr C 326, 16.12.1991, s. 108 och EGT nr C 21, 25.1.1993.

(3) EGT nr C 159, 17.6.1991, s. 34.

(4) EGT nr C 92, 25.4.1975, s. 1 och EGT nr C 133, 3.6.1981, s. 1.

BILAGA

AVTALSVILLKOR TILL VILKA HÄNVISAS I ARTIKEL 3.3

1. Avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

a) att utesluta eller begränsa näringsidkarens rättsliga ansvar i händelse av att konsumenten dör eller drabbas av personskada till följd av näringsidkarens handlande eller underlåtenhet,

b) att otillbörligt utesluta eller begränsa konsumentens lagliga rättigheter gentemot näringsidkaren eller någon annan part i händelse av att näringsidkaren bryter helt eller delvis mot någon avtalsförpliktelse, däribland möjligheten för konsumenten att

åberopa en fordran som han kan ha mot näringsidkaren för kvittning mot en skuld som han har till denne,

c) att göra avtal bindande för konsumenten medan näringsidkarens prestationer är underkastade villkor vars uppfyllande beror endast på dennes vilja,

d) att tillåta näringsidkaren att behålla pengar som betalats av konsumenten när denne avstår från att ingå eller fullfölja avtalet, utan att konsumenten ges rätt till motsvarande ersättningsbelopp från näringsidkaren då denne avstår från att ingå eller fullfölja avtalet,

e) att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp,

f) att tillåta näringsidkaren att säga upp avtalet på godtyckliga grunder när samma rätt inte ges konsumenten, liksom att låta näringsidkaren behålla belopp som betalats för ännu inte utförda tjänster när det är näringsidkaren själv som säger upp avtalet,

g) att tillåta näringsidkaren - utom då viktiga skäl föreligger - att utan rimligt varsel säga upp ett avtal med obestämd varaktighet,

h) att automatiskt förlänga ett avtal med bestämd varaktighet om konsumenten inte uttalar sig däremot, när sista dagen för konsumenten att framföra att han inte önskar förlänga avtalet ligger oskäligt tidigt,

i) att oåterkalligen binda konsumenten vid villkor som denne inte haft någon verklig möjlighet att ta del av innan avtalet ingicks,

j) att tillåta näringsidkaren att ensidigt ändra villkoren utan något giltigt skäl som anges i avtalet,

k) att tillåta näringsidkaren att ensidigt och utan giltigt skäl ändra någon egenskap hos den vara eller tjänst som skall levereras,

l) att ange att varans pris skall fastställas vid leveransen eller tillåta att näringsidkaren höjer priset utan att konsumenten i båda fallen har en motsvarande rätt att frånträda avtalet om det slutliga priset är för högt i förhållande till det pris som överenskomms när avtalet ingicks,

m) att de näringsidkaren rätt att avgöra om den levererade varan eller tjänsten överensstämmer med avtalet, eller att ge honom rätt att ensam tolka ett avtalsvillkor,

n) att begränsa näringsidkarens skyldighet att respektera de åtaganden som hans representanter har gjort, eller att göra näringsidkarens förpliktelser beroende av att särskilda formkrav iakttas,

o) att förplikta konsumenten att fullgöra alla sina skyldigheter även om inte näringsidkaren fullgör sina,

p) att ge näringsidkaren möjlighet att utan konsumentens samtycke överlåta sina rättigheter och förpliktelser enligt avtalet när detta kan minska konsumentens säkerhet,

q) att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol eller vidta andra rättsliga åtgärder, särskilt genom att kräva att konsumenten för tvister enbart till skiljeförfarande som inte är reglerat i lag, genom att orättmätigt inskränka konsumentens tillgång till bevismedel eller genom att pålägga konsumenten en bevisbörda som enligt gällande rätt bör ligga hos någon annan avtalspart.

2. Räckvidd för g, j och l

a) En leverantör av finansiella tjänster kan utan hinder av g förbehålla sig rätten att säga upp ett avtal med obestämd varaktighet ensidigt och, om det finns giltigt skäl, utan varsel; detta förutsätter dock att näringsidkaren är förpliktad att omgående informera motparten och eventuella övriga avtalsparter.

b) En leverantör av finansiella tjänster kan utan hinder av j förbehålla sig rätten att, utan varsel om det finns giltigt skäl, ändra den räntesats som konsumenten skall betala eller erhålla eller andra kostnader för finansiella tjänster, förutsatt att näringsidkaren är förpliktad att snarast möjligt informera motparten och eventuella övriga avtalsparter om detta och att dessa omgående kan säga upp avtalet.

Punkt j hindrar inte heller att en näringsidkare förbehåller sig rätten att ensidigt ändra villkoren i ett avtal som har träffats på obestämd tid, förutsatt att han förpliktas att underrätta konsumenten med rimligt varsel och att denne kan säga upp avtalet.

c) Punkterna g, j och l gäller inte för

- transaktioner med värdepapper, finansiella instrument eller andra varor eller tjänster där priset varierar med förändringar i en börskurs eller ett börsindex eller en kapitalmarknadsränta som näringsidkaren inte har kontroll över,

- avtal om köp eller försäljning av utländsk valuta, resecheckar eller internationella postanvisningar i utländsk valuta.

d) Vad som sägs i punkt 1 hindrar inte lagliga prisindexeringsklausuler, under förutsättning att riktlinjerna för prissvängningarna beskrivs tydligt.